BIBLIOTECA MUNICIPALĂ
"M. SADOVEANU"
Inventar Nr.

REVISTĂ FONDATĂ LA 1880 DE Alexandru Macedonski

Literatorul

Anul III
Nr. 17 (86)
30 aprilie 1993
16 pagini
25 lei

Redactor şef MARIN SORESCU

Comtesse de NOAILLES

Livada

Garoafe-mi îndulciră grădina, aromate
Când zorii înmuiară curbatul cimbrișor
Și atârnau bondarii de creanga cu tomate
Și-mpovărați de rouă, se clătinau ușor.

Sosi-voi sub azururi la bruma clar răsfrântă
De vremea vie beată, în regăsită zi,
Cu inima trezită ca un cocoș ce cântă
Mereu spre mândru soare când el va răsări.

Lăptos va fi văzduhul și cald, peste verdeață,
Peste semințe grase și gata de-ncolțit,
Peste salata verde și vrejul ce se-agață,
Peste păstăi umflate care se-ntredeschid.

Laborios, pământul, în holdele bălane
Vor undui talaze ca-n jocul fără frâu,
Preafericit că simte în cărnuri subterane
Destinul viei, soarta din spicele de grâu.

Și piersici se vor coace sub frunza fin zimțată
La zidul-nalt de care, cald, soarele s-a frânt.
Lumina inunda-va aleea strâmtorată
Când flori își lasă umbra pe ea, ca un veșmânt.

A pârguiri de fructe zemoase-n jur miroase,
Desigur dinspre pepeni mireasma a sosit.
Amiaza se va-ncinge în ierbi silențioase,
Prin ziua calmă, lungă, o zi fără sfârșit.

Iar casa de sub țigle de ardezie verzuie
Cu-obloanele și poarta deschise, precum vezi,
Va respira aroma de fragă și gutuie,
O casă pripășită între tufișuri verzi.

Nepăsătoare, fi-va inima mea o plantă
Pentru fasolea care se-nalță din frunzar,
Pe care apa nopții mai șerpuie rulantă
Și curge s-o trezească din visu-i solitar.

Voi fi eliberată de-amărăciuni și teamă
Și ostenită ca o grădină după ploi
Și calmă ca un iezer ce aburii-și destramă
Va fi să-mi cânt tristețea și asprele nevoi.

Nu voi mai ști ce fapte clintește omenirea,
Nici ce poveri sunt date în seama bietei țări.
Voi asculta un cântec adânc umplându-mi firea
Și pacea și-armonia zvâcnind în germinări.

Fără orgolii, fără mâhniri, uitându-mi grija,
Voi semăna, prin dulce candoare și plăceri,
Cu fratele ciorchinul și soră-mea agrișa.
Care sunt jubileul acestei mândre seri.

Atât de simțitoare și de pământ legată
Voi crede că și moartea o pot privi firesc,
Cu cei din cimitire-n mister amestecată
Cu cei care, cu trupul, pe plante le hrănesc.

Și va fi drept și bine să cred că, bunăoară,
Sunt ochii mei asemeni cu-aceste flori de in
Iar inima-mi fierbinte este această pară
Ce-și pârguie dulcimea sub soarele divin.

În româneşte de Al. ANDRIŢOIU

Botticelli: Primăvara (fragment)

RADU BOUREANU - INTERVIU

•

Versuri de Gheorghe TOMOZEI şi Mircea MICU

•

Mai semnează: Radu VOINEA, Eugen SIMION, Al. PIRU, Dumitru MICU.

Ilustrația numărului: fotografii din atelierul și biblioteca lui Radu BOUREANU (realizate de C. CIOBOATĂ)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

DACIA RĂSĂRITEANĂ ÎN EPOCA PREROMANĂ

- Marginalii la o expoziţie de istorie naţională -

Cândva, surprins de o ploaie bezmetică, pentru a se adăposti de diluviu, Emil Cioran a nimerit în spaţiul unui muzeu parizian dedicat paleontologiei, care i-a oferit prilejul unor meditaţii, nu mai puţin sceptice, descriind în stilu-i consacrat faptul că uriaşele schelete ale animalelor din vremuri apuse sunt structuri de sine stătătoare, singurele care conduc spre ceea ce e atât de perisabil în natură: piele, muşchi, organe interioare şi, bineînţeles, creierul. Prin acele oseminte, *viul* îşi păstrează (moartă) organizarea propriu-zisă, ceea ce îi dă imaginea caracterului singular de a fi numit aşa, căci „restul" dispare fără a lăsa nici o urmă, ca atâtea alte componente fragile ale naturii-mamă...

Nimic mai straniu, într-o logică cioranească, când ţi se oferă ocazia vizionării unei expoziţii de arheologie!

Expoziţia itinerantă *Civilizaţia geto-dacilor din bazinul Siretului,* organizată de şapte instituţii muzeale (muzeele judeţene Bacău, Buzău şi Galaţi, muzeele Brăilei, Romanului şi Tecuciului, complexul muzeal Vrancea), sub egida Ministerului Culturii (prin referentul de specialitate Cornelia Stoica, din cadrul Direcţiei generale a protecţiei şi valorificării patrimoniului naţional cultural), se află, în prezent, la Focşani, după care următoarea localitate unde va poposi va fi Bucureştiul.

Exponatele (în număr de circa 500) conţin obiecte diverse folosite de locuitorii antici ai spaţiului carpato-danubiano-pontic, limitate la Bazinul geografic al Siretului, confecţionate din materiale diferite: metal, sticlă şi ceramică, extrase de-a lungul anilor din şantierele arheologice organizate de şaisprezece puncte distincte în fostele *dave* geto-dacice ale actualei Moldove şi nordul Valahiei (zona Buzău-Brăila), exponate conservate cu pioşenia cuvenită în muzeele participante ca organizatoare ale expoziţiei nominalizate. Aşezările şi necropolele geto-dacice care au „tezaurizat" obiectele de folosinţă şi de cult expuse sunt cele cunoscute din antichitate sub numele de Piroboridava (azi, Poiana-Tecuci), Tamasidava (azi, Răcătău-Bacău) şi Zargidava (azi, Brad-Roman), precum şi ale altora, cărora le-a dispărut doar numele originar o dată cu locuitorii lor: Bâtca Doamnei-Piatra Neamţ, Tiseşti-Tg.Ocna, Cârlomăneşti-Buzău, Găvani-Brăila, Barboşi-Galaţi şi încă multe altele.

La unele dintre aceste tezaure de cultură geto-dace, la Poiana şi Barboşi, făcuse sondaje Vasile Pârvan, în 1913. La altele, au continuat săpăturile de specialitate discipolii săi, Radu Vulpe şi Ecaterina Dunăreanu-Vulpe, cum au fost cele de la cetăţuia dacică Piroboridava, de la Poiana-Tecuci, menţionată încă de Ptolemeu. Alţi arheologi, nu mai puţin zeloşi, dar mai mult ori mai puţin norocoşi, cum au fost,de pildă, Vasile Ursache de la Muzeul Roman, care a identificat antica Zargidava, la Brad, iar Viorel Căpitanu, de de Muzeul din Bacău, Tamasidava, la Răcătău, vechi aşezări geto-dace datând din sec. IV î.Ch. şi până în sec. II d.Ch., sau alţii şi mai numeroşi, dar nu mai puţin merituoşi în crezul lor moral şi dăruire profesională, au dat la lumină rădăcini ale istoriei noastre, pentru a ne cunoaşte strămoşii la ei acasă! (În catalogul expoziţiei, dr. Mihalache Brudiu îi cuprinde pe toţi cei care au îmbogăţit patrimoniul naţional cu preţioasele lor descoperiri.)

Expoziţia ne familiarizează (pe *viu*) cu înţelegerea corectă şi nuanţată a unor vremuri de demult, cu problematica istorico-arheologică a Daciei răsăritene, cuprinsă între Carpaţi şi Nistru (Tyras), cu geţii (Getai, Getae) şi Dacii (Dakoi, Dakai, Daci), situată într-o dimensiune neprecizată de primii istorici şi geografi ai acestor tărâmuri - M. Vipsanius Agrippa şi Plinius -,ci undeva la marginea lumii clasice greco-romane, dar identificată de istoricii de astăzi, în Moldova şi în Basarabia. Expoziţia prezintă obiecte folosite de geto-daci dinainte de momentul etnogenezei românilor, când graniţa dintre triburile lor şi sciţi nu reprezenta o linie strictă de demarcaţie în sensul modern. Astfel, aceste obiecte (aplică, mărgică, zăbală, amforă, strachină, cute de gresie, colţ de cerb, monedă, statuetă de războinic, dorn, ac de cusut, mâner de sabie, lingou, brăzdar de plug dacic, frigare, nicovală, ciocane, luate la întâmplare, şi atâtea altele) evocă nu numai o paletă largă de preocupări, ci şi locurile unde au fost descoperite, felul în care trăiau în aşezări (simple, nefortificate, cetăţi etc.) strămoşii noştri, ele constituie, în sine, reculul peste milenii al spiritualităţii acelor geto-daci, cu nimic inferiori vecinilor lor, mai „intraţi" sau mai puţin „ieşiţi"din Europa! „Dacii, după cum a conchis Vasile Pârvan, n-au trăit în barbarie şi sălbăticie, ei au avut nevoi sufleteşti şi materiale potrivite unui neam capabil de evoluţie, pe care le găsim documentate prin importul de producte naturale, de fabricate şi opere de artă sudice..."

Exponatele atât de preţioase, pentru prima dată concentrate într-o singură clădire, oferind astfel prilejul unic de a fi admirate şi analizate, după caz, sincron, reprezintă emblematic atmosfera de odinioară a existenţei acelor carpi şi costoboci de origine geto-dacă dintre Carpaţi şi Nistru, peste care a trecut tăvălugul populaţiilor euroasiatice din „mileniul migraţiilor" - sarmaţi, goţi, huni şi câţi alţii europenizaţi prin noi, şi ne demonstrează indubitabil continuitatea de neam şi spirit pe pământul străbun. Căci, alături de acele „producte naturale, de fabricate şi opere de artă sudice" de sorginte alogenă, de care scria Vasile Pârvan, primează cele autohtone, cu nimic mai prejos decât cele de import.

În plan patrimonial, expoziţia este o reuşită deplină.

Mircea COLOŞENCO

scaunul catodic

Au trecut şi Paştele, şi Paştele Blajinilor şi Jock Ewing a revenit la domiciliu, Kennedy a revenit în actualitate (arma cu pricina se numeşte Mannlicher-Carcano, nu Caracano, de 6,5 mm), fotbalul a revenit ca o primăvară exagerată (Dinamo s-a lăsat bătută de o echipă ce de vreo cincizeci de ani se tot luptă pentru evitarea retrogradării, elevii mei de la Bolintineanu, Lăcă şi Belo, au zugrăvit părerea că nu avem valori în domeniu, ci numai talente pe cale de irosire), emisiunile economice se ţin lanţ, pline de întrebări stupide şi de răspunsuri ocolitoare (dacă pui o întrebare ca aceasta "ce părere aveţi despre cei şase la sută?", ce alt răspuns să aştepţi decât acela pe care îl eructează galeria de pe stadionul Naţional: „Ceauşescu a-nviat/ A-nviat Beleaua/ Şi a dat comunicat / Să câştige Steaua") iar „cultura în lume" se ocupă, în continuare după ureche, de probleme de mic interes (cine a văzut mai des Parisul, fără diurnă, a mai aflat că în afară de magazinele Tati, Ed şi Leaderprice mai există şi altele şi că nu orice „marché aux puces" este inevitabil şi „marche de l' art"). Adică funcţionează de minune acelaşi „complex B", fără reţetă care îl face să scheaune pe un oarecare ziarist de scandal „super-echipa din Giuleşti" sau „icre Baluga" (din păcate, corect e beluga, a citit prost, că de mâncat nu poate fi vorba, tot ce se găseşte astăzi pe piaţa românească este ori expirat, ori ieşit din modă).

Acelaşi, absolut acelaşi complex provincial, apare şi la cutare emisiune „Simpozion" unde nişte nimurici decretează falnic: „Parisul, nu-i aşa, este un fel de sat mai mare". Halal! Dar cu mulţi câini! Mai deunăzi, celebrul (doar prin „policră") Pelé Balint - jucător mediu ce evolua bine doar la „pomană", în tandem cu Lăcătuş - ne-a demonstrat ce înseamnă neam-prostismul la români, uitând, ca şi groparul Răducioiu (omul care a retrogradat două team-uri italieneşti şi se pregăteşte să o facă şi cu al treilea) nu, cum se mai pronunţă limba română. Am auzit apoi un maldăr de inepţii: „cel mai jucător valoros", „şut pe lângă stângul porţii", „nocturnă cu luminozitate perfectă", „jucător echipier", „partea strângă", „s-ar merita un cartonaş galben" ş.a.

Pe lângă divertisment, Televiziunea mai are o menire: cea educativă. Ne-am lămurit şi cu asta, văzând şi necrezându-ne ochilor cum arată, graţie emisiunii „Salut, prieteni!", învăţământul românesc de azi. Ca gropile din caldarâm ne tragem! La concursul cu public încropit „Învingătorul" (a altă farsă de-a departamentului MSV) la capitolul cultură generală se dă întrebarea: „cum se numeşte un os mai mare?" Asoare se dictează un text pentru hipoacuzici. Autoare: L. Velciu, cu ochii în diagonală, sâsâită şi cu buzele în prelungire.

Nicolae ILIESCU

P.S. Pe canalul de televiziune francofonă „TV5 Europe", Bulgaria a ţinut afişul o zi întreagă.

Revista revistelor

Ariel

Revista *Ariel* a apărut ca o revelaţie: era mare nevoie de ea. O foarte numeroasă categorie de cititori îşi află acum publicaţia potrivită. Editată de Comitetul Naţional Român UNICEF, *Ariel* este, cum chiar pe copertă se poate citi, „revista copiilor isteţi", dar un editorial al acestui prim număr îi detaliază cât se poate de inspirat *programul:* „Sunt sufletul isteţ al copiilor, mereu iscoditor, cutezător, generos şi prietenos, dornic să descopere lumea, s-o cunoască şi s-o înţeleagă, s-o facă mai bună şi mai frumoasă(...) Atâta timp cât veţi fi copii, mă voi copilări cu voi. Pe măsură ce veţi creşte, nu vă voi părăsi(...) «Când nu mai suntem copii, am murit de mult», spunea C-tin Brâncuşi, care aflase, se pare, secretul tinereţii fără bătrâneţe şi al vieţii fără de moarte. Să încercăm să-l aflăm şi noi rămânând în paginile acestei reviste prietenii tuturor copiilor de la 9 la 99 de ani."

Nu ştiu dacă revista va cuceri sufletele «copiilor» cuprinşi chiar între aceste vârste, dar ale celor care până acum nu şi-au găsit, între sutele de titluri, publicaţia vârstei lor, în mod sigur da. Cele 46 de pagini pline de vioiciune şi discret instructive prin joc şi amuzament pot fi o garanţie, iar cei care o alcătuiesc, copilărindu-se cu toată seriozitatea - Petre Ghelmez, Radu Cârneci şi Silviu Bălaş, merită felicitări.

Societatea culturală „Lucian Blaga" Alba Iulia roagă pe toţi premianţii Festivalului internaţional „Lucian Blaga" care au publicat cărţi în perioada 1990-1992 să ne trimită urgent câte un exemplar pe adresa: I.C.Brătianu, nr.1, Inspectoratul pentru cultură Alba Iulia, domnului Ion Mărgineanu, în vederea trierii pentru a fi premiate 2 sau 3 dintre ele. Mulţumim revistei Literatorul pentru sprijin.

Ion Mărgineanu, preşedintele Societăţii culturale „Lucian Blaga" Alba Iulia

Literatorul

Săptămânal de literatură şi artă editat de MINISTERUL CULTURII

Anul III, nr. 17 (86) 1993

Comitetul director:
VALERIU CRISTEA
FĂNUŞ NEAGU
EUGEN SIMION
MARIN SORESCU

Colectivul redacţional:
Lucian Chişu (redactor şef adjunct), Ion Cocora (redactor şef adjunct), Nicolae Diaconu, Andrei Grigor (secretar general de redacţie), Valerian Sava, Marin Stoian

Adresa redacţiei:
Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1, cod 71341, tel. 617.10.23; 617.60.10, int. 2243, 2248, căsuţa poştală 33-20.

Administraţia:
Direcţia Pentru Presă, Publicitate şi Tipărituri, Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Bucureşti

Anunţăm cititorii noştri că abonamentele la revista "LITERATORUL" se fac la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii

Cititorii din străinătate se pot abona prin RODIPET S.A. – PO BOX 33-57; telex: 11995 sau 11034; telefax: (40)-0-185673 Bucureşti – Piaţa Presei Libere nr. 1, România

Publicaţia este înscrisă în Catalogul de presă Rodipet la poziţia 43.
ISSN 1120-5583

Tehnoredactare computerizată
© JORDAN

Tiparul executat la PROGRESUL ROMÂNESC SA Bucureşti

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CRONICA LITERARĂ

Eugen SIMION

Moartea lui Mercuţio

Public în cartea*) de faţă un număr de mici eseuri, fragmente de jurnal, portrete şi însemnări mărunte despre literatură şi critica literară, scrise în cea mai mare parte în anii '80. Câteva (cu precădere cele grupate în capitolul *Cultură şi politică*) depăşesc sfera literaturii şi, sub influenţa confruntărilor din ultimii trei ani, au un caracter mai acut polemic. Împreună formează jurnalul unui critic care de mulţi ani scrie, săptămână de săptămână, despre cărţile româneşti actuale. În spaţiul dintre două *Fragmente critice*, el ţine cursuri de literatură, citeşte, evident, alte cărţi şi simte nevoia să vorbească şi despre sine, nu numai despre alţii. Opera critică propriu-zisă este dublată, în acest chip, de un jurnal de idei (mai precis un jurnal al stărilor de spirit), singurul pe care Valéry îl accepta: nu biografia autorului ci biografia ideilor. Această separare nu-i totuşi, posibilă, am dovedit în altă parte (*Întoarcerea autorului)* şi dovedesc, în ultimul timp, şi alţii, inclusiv naratologii, semiologii care, cu 10-15 ani în urmă, nu voiau să audă de autorul de pe copertă şi despre viaţa lui intimă. Azi, autorul revine din exil şi *genul biografic* este din nou la modă.

Ce se întâmplă în acest răstimp, cu criteriul literar, judecătorul imparţial, obsedat de fantasma obiectivităţii şi contestat, mereu, pentru subiectivitatea lui. Criticul continuă să scrie şi,în marginea scriiturii, îşi duce viaţa lui, care nu transpare, decât foarte rar, în ceea ce scrie. După ce a trecut prin faza *metodelor* îşi regăseşte *spiritul de sinteză* şi tinde, din nou, spre o formă de creaţie din care imaginaţia (imaginaţia ideilor) şi un anumit scenariu epic nu sunt eliminate. În fond, între el şi opera pe care o analizează se află totdeauna *o mică poveste* şi se configurează inevitabil *o mică istorie*. Nici una, nici alta nu intră, repet, în textul analitic. Rămân în pragul scriiturii şi,dacă analistul nu ţine un jurnal intim, ele pier ca atâtea alte întâmplări subiective. O bună parte din viaţa noastră afectivă şi spirituală dispare astfel în neant. În ce stare de spirit am citit romanul acesta stufos şi lung ca o zi de post? Vegheam pe tatăl meu, la Spitalul de Urgenţă şi scriam fără spor un articol despre Hasdeu, spirit adamic, un fantast al filologiei şi al istoriei. Când recitesc, azi, micul eseu,observ că n-a trecut aproape nimic în text din anxietatea mea de atunci. Cenzura psih ologică. Şi totuşi,îmi aduc bine aminte: eram înspăimântat, mi se părea că în jurul meu este un complot uriaş de indiferenţă, şi eu nu mă pot apăra cu slabele mele mijloace.

Merg în fiecare sâmbătă la 120 Km. de Bucureşti, într-o mică localitate din Prahova, să stau cu bătrâna mea mamă. Ea va împlini peste o lună de zile 93 de ani. Vorbeşte de moarte fără spaimă, o aşteaptă, este chiar contrariată că toţi din generaţia ei au dispărut, iar ea se luptă cu bătrâneţea... Cum este credincioasă, găseşte în cele din urmă o justificare pentru a trăi: „Cât o vrea Dumnezeu şi cum o vrea Dumnezeu". Eu citesc în acest timp cartea unui moralist care a trecut prin detenţie şi mă pregătesc pentru cronica de luni. Scriu totdeauna luni dimineaţa, imposibil să pot schimba ziua şi ritmul. Duminicile mele sunt totdeauna ratate pentru viaţa socială, lunea este bătută în cuie. Mă scol dis-de-dimineaţă şi reiau, ca binecunoscutul personaj mitologic, bolovanul în cârcă pentru a-l urca pe munte. Cu toate ale mele în mine, în ambianţa care nu este mereu favorabilă. Chin, obişnuinţă, plăcere? Este prea complicat pentru a explica. De toate şi din toate, asta pot să spun. Scrisul este libertatea scriitorului, se spune adesea. O dificilă libertate, pot să confirm. O libertate condiţionată care bate spre împovărare. Împovărătoarea libertate, deci...

„Întâmplări ale fiinţei mele" le zicea la începuturile sale poetice prietenul şi colegul meu, ploieşteanul Nichita Stănescu. Textul critic le pune în umbră, literatura pe care o comentăm ne sileşte să vorbim la persoana a treia singular...*Povestirile, istoriile* din spatele criticii literare se strecoară, când reuşesc, numai în aluzii, paranteze, în mici fabule prudente... Criticul este făcut să fie mereu un *altul* şi să vorbească mereu despre *alţii* ...

Nu m-am împăcat, în sinea mea, niciodată cu această condiţie deşi mă străduiesc să o respect mai totdeauna. Obiectivitatea este, se ştie, un efort al subiectivităţii de a-şi depăşi limitele şi de a micşora, în relaţiile cu opera literară, coeficientul fatal de parţialitate. Nu devenim niciodată, din fericire, *maşini de scris* perfecte. Ceva se salvează din noi, ceva pătrunde prin grila analizei. Poate că fără să-mi dau seama peisajul şi culoarea cerului influenţează ceea ce scriu. De ce aleg, azi, din teancul de cărţi jurnalul lui N.Steinhardt şi nu volumul de poeme al unei straşnice autoare contemporane? De ce refuz să-l urmăresc la televizor pe eseistul acela grav şi intransingent, mereu posomorât şi supărat pe naţia română? De ce? De ce filozoful cutare mă plictiseşte nespus de mult cu apelurile şi discursurile lui prezumţioase, lipsite de haz şi, în fond, lipsite de idei?De ce mă grăbesc să închid televizorul când observ că pe ecran apare tipul acela fără obraz care, până ieri, făcea elogiul „epocii de aur", iar azi ne acuză fără ruşine pe noi toţi, de culpă morală şi de culpă metafizică?

Recitesc însemnările mele, noi şi vechi, şi remarc că ele nu sunt deloc liniştite. Mi se tot spune, de către cei care se tot ocupă de mine, că sunt un tip potolit, imperturbabil şi echilibrat. Trebuie să le spun că se înşală. Nu sunt deloc senin şi umoarea mea egală este fructul unui efort ce nu se vede. Cum spun şi într-o confesiune din această carte, vreau să fiu un om drept şi senin, mă *străduiesc* să-mi ţin firea şi, când citesc o carte, uit autorul care poate să nu fie deloc un înger în viaţa de toate zilele. Detaşarea mea, în măsura în care există un adevăr, este o cucerire a spiritului meu. Cel mai greu pentru un critic român este să-şi ascundă dezamăgirile. Acum, când scriu aceste rânduri (1 noiembrie 1992), îl înţeleg mai bine decât oricând pe E. Lovinescu care, în memoriile sale, se arată aşa de sceptic în privinţa scriitorilor români contemporani. Se jertfise, la propriu (ratase cariera universitară şi academică) şi la figurat pentru ei, iar ei... Ei (de la Ion Barbu la Camil Petrescu) scriu lucruri abominabile despre criticul suspectat de a fi placid ca apa de baltă... Superioritatea criticului stă în resemnarea în faţa evidenţei estetice a operei. Dezamăgirile noastre trec, opera rămâne. Nu avem încotro, trebuie s-o primim, cum putem şi cât putem, ca pe o sărbătoare a spiritului... Şi ca o răscumpărare şi o justificare a noastră, a tuturor, critici şi poeţi...

Micile eseuri, fragmentele de jurnal... au o notă morală care nu trece neobservată la lectură. Sunt câteva teme, obsesii care în anii '80 nu erau numai ale mele: condiţia etică a creatorului, libertatea spiritului, sincronismul, autonomia esteticului etc. Unele sunt formulate direct, altele prin aluzii şi parabole, în stilul epocii. Le-am lăsat aşa cum sunt, cu ocolişurile, ezitările şi îndrăznelile lor. Sunt scrise repede, în alt stil decât cronicile literare obişnuite, cu o mai mare libertate de spirit. Am publicat, în acest răstimp, un număr de cărţi *(Dimineaţa poeţilor, Întoarcerea autorului , Scriitori români de azi III şi IV, Sfidarea retoricii)* şi fragmentele ce urmează sugerează ceva din credinţa mea că literatura română trebuie *făcută* indiferent de circumstanţe (*trebuie făcută bine)* şi trebuie apărată de confuzia valorilor . Iată de ce veţi găsi în *Moartea lui Mercuţio*, repetată până la exasperare, poate,bătrâna idee maioresciană (reluată şi de E.Lovinescu) despre autonomia esteticului. Ea ne-a ajutat decenii în şir să respingem literatura oficială, proasta literat ură propagandistică. Ne va ajuta, nu mă îndoiesc, şi azi când ierarhiile valorilor se clatină şi criteriile se amestecă din nou. Autorul acestei cărţi rămâne, în continuare, pe poziţia maioresciană, convins că literatura nu poate funcţiona normal dacă nu funcţionează criteriul estetic. Chiar dacă unii confraţi se supără, cum s-au supărat şi în trecut, şi-l bănuie pe autorul acestor rânduri de complicităţi absurde. El nu-şi recunoaşte decât o mare şi incoruptibilă complicitate, aceea cu literatura română (fie-mi iertată lipsa de modestie şi tonul *înalt* al confesiunii). Restul ţine de fantezia neagră a contemporanilor mei...

Reproduc în acest volum şi două interviuri, apărute la o distanţă de zece ani unul de altul. Ele exprimă, cred, poziţia mea morală şi estetică în momente diferite ale încurcatei noastre istorii. Unele sugestii par, desigur, inactuale, în câteva rânduri m-am înşelat, este limpede, în previziunile mele. În 1981 credeam, de pildă, că abdicarea morală a scriitorului (şi cu atât mai mult a criticului) nu poate fi spălată, după o vorbă a lui Lautréamont reluată de suprarealişti, nici chiar de toate apele oceanului. Trebuie să spun că este o iluzie. Nimeni nu mai ţine seama, azi,de *petele intelectuale*. Citesc zilnic prin gazete că nu mai contează ce-ai făcut înainte, contează cu cine votezi astăzi. Cincizeci de ani se şterg, astfel, din memoria noastră colectivă. Rămân actorii ei, cu alte roluri şi alte măşti...

Autorul acestei cărţi nu acceptă această amnezie culpabilă, cum nu acceptă agresivitatea sălbatică împotriva marilor valori ale literaturii române (de la Arghezi la Preda şi Nichita Stănescu). Cu mijloacele lui intelectuale şi morale, încearcă să nu se lase intimidat de noii procurori ai literelor române care preiau, cu alt limbaj, vechile mentalităţi maniheiste ale proletcultismului. Paginile care urmează constituie o dovadă că, azi ca şi ieri, criticul nu poate rămâne liniştit când valorile spirituale sunt insultate de aceşti fanatici corupţi... Recomandând toleranţa, el nu este totuşi atât de tolerant încât să accepte, când este vorba de valorile culturii naţionale, oarba intoleranţă...

De ce „Moartea lui Mercuţio"? Pentru că, pe când eram foarte tânăr, am scris un articol (1968?) cu acest titlu, voind să protestez împotriva celor care vedeau în criticul literar un Caliban ce trebuie ţinut în lanţuri. Nu Caliban, ziceam eu, este simbolul shakespearian al criticii literare, ci Mercuţio, confidentul spiritual, cel care moare, din prietenie, pentru că nu se înţeleg în privinţa întâietăţii, Montaigiii şi Capuleţii literaturii... Cu unele sugestii noi, simbolul rămâne şi astăzi valabil. Pun, deci, micile mele eseuri sub semnul acestui personaj încântător care, fără voia lui, devine un personaj tragic...

* Cuvânt înainte la volumul *Moartea lui Mercuţio* ce va apărea, nu peste mult timp, la editura Nemira.

Gheorghe TOMOZEI

Poetul

El se sluţea şi se grăbea să-mbătrânească,
el, prea-tânărul şi frumosul, bombând
solzoasa lui platoşă dulce-antipatică,
dovedită a fi decupată din carne de crin.

Avea statura noastră dar părea turn
şi chiar era turn, cu întâiele trepte
îngropate cu mult sub oasele străzii
sub râuri corupte şi-ncinerate grădini.

Acum ştiu, era mărul de-argint
brusc răsfrânt de un cer sfâşiat
într-o conjuraţie a pumnalelor şi l-am văzut
despicându-se la rându-i fără-nţeles. Acum ştiu.

(E firesc, desigur, al dracului de firesc
tot ce s-a întâmplat cu el -
aţi văzut şi domniile voastre, plesnesc
şi pieile sfinte zugrăvite de Rafael...)

DAT

Şi să scazi până rămâi doar o fărâmă,
dintr-o scriere ce se dărâmă,
un ciob dintr-o vorbire confuză,
crestat pe o singură buză,
viaţa să ţi-o toceşti
măruntită-n poveşti
şi să curgi în linişte, sfoiegit
ca o şindrilă veche de pe schit...

Cântec blând

Aceşti arbori vor mânca din mine,
iarba asta tăvălită mă va paşte
fâpturi străine
îmi vor călca urma şi n-o vor cunoaşte.
Vor junghia cu un cuţit coclit
cartea pe care tocmai m-am iscălit
şi de-am să am noroc, o vor vinde
şi-or târgui muierilor, merinde.
Într-alte mâini vor rugini blândele casei chei,
dar încă departe aflat de blândul memento mori!
spăl cu ochii mersul blândelor femei
din care creşte-vor
profanatorii...

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

"ARDERE DE TOT"

Sub acest titlu simbolic au fost reunite într-un volum antologic versurile publicate de poeta Ileana Mălăncioiu în perioada anilor 1967-1991. Reeditarea acestei metafore din structura titlului porneşte de la denumirea unui volum de versuri publicat în 1976 şi reactualizează motivul sacrificiului, al jertfei pentru creaţie. Existenţa creatorului este în fapt o „Ardere de tot", o continuă pendulare între Eros şi Thanatos, un drum „anume" ce aparţine celor porniţi în căutarea rostului propriei împliniri.

Versurile primului volum, simbolic intitulat „Pasărea tăiată", aduc în atenţia cititorului imagini ale satului, păstrător al tradiţiilor şi al credinţelor străvechi. Drumul prin această lume este un drum al iniţierii în tainele existenţei. Conştientizarea propriului drum este o necesitate a fiecărui om adevărat. Satul din versurile poetei Ileana Mălăncioiu este un loc privilegiat, o enclavă unde timpul nu se mai scurge, căci şi el a îngheţat precum apele râului morii. Atmosfera aceasta rece, întunecată de prezenţa nopţii, ne duce cu gândul la poezia lui Blaga, iar drumul primejdios, în carul cu boi tineri şchiopătând are rezonanţe argheziene: „Roata morii stă înţepenită,/ Râul îngheţat trosneşte-n vânt,/ Boii i-am legat de stâlpul porţii/ Şi aştept să-i scoată din pământ.// Gerul se aspreşte şi îngheaţă botul,/ Întunericul e neclintit,/ Parcă a mers şi timpul după roata morii/ Şi la miezul nopţii s-a oprit." *(La moară)* Motivul drumului care trebuie să continue cu orice preţ este prezent şi în volumele următoare, căci „rănile se vindecă mergând" (*Drum*). În această lume se învăţă despre „frica păsării tăiate" şi despre zbaterea trupului lipsit de cap, despre sacrificiul şi zbuciumul existenţei: „Însă capul moare mai devreme/ Ca şi cum n-a fost tăiată bine/ Şi să nu se zbată trupul singur/ Stau să treacă moartea-n el prin mine". (*Pasărea tăiată*) . Destinul păsării tăiate, sacrificate „după obicei" implică o percepţie acută a dramelor existenţei, o sensibilitate îndreptată spre sensurile adânci ale creaţiei artistice.

Apărut în 1970, „Către Ieronim" preia motivul sacrificiului. Ieronim, cel pe care şi-l imaginează dormind cu capul pe braţele sale, este personajul de care poeta se simte legată prin destin: „Tare sunt eu legată de tine, Ieronim,/ Frică îmi este de tot ce-o să fie de-acum." (*Către Ieronim*). Personajul acesta cu toate oasele frânte, cu ochiul său „de sticlă albastră", cu trupul „astfel luminat/ Că prin el se vedeau toate oasele frânte." (*Noapte aproape albă*) este veşnica speranţă şi veşnica incertitudine, împăcarea şi neliniştea, dragostea şi moartea. Ritualul erotic, integrat celui sacru, se desfăşoară în ambianţa unei lumi în care „Păpuşarul" mişcă personajele vorbind în locul lor. Motivul lumii ca spectacol de circ apare în poezii precum *Săbiile, Iluzionism,* iar imaginea lui *Gheorghe cu roata* este, de fapt, o fabulă a existenţei damnate: Gheorghe nebunul face roţi de toate mărimile pe care le împarte oamenilor, dăruindu-le o dată cu ele şi „golul" ce „încă se răsuceşte". Salvarea din acest vârtej al golului nu se poate realiza decât într-o lume imaginară, transcendentă.

Mitologia lui Ieronim este aprofundată în volumul „Inima reginei" (1971). Ierodesa, Ieronim şi Natanael sunt personaje ale unei ţări sfinte, o ţară în care „umblă şobolani prin cetate" (*Inima reginei*). Profanarea acestui spaţiu are loc în momentul în care inima reginei, mama lui Natanael, este scoasă din lăcaşul său de veci, „din stânca scormonită peste noapte" de şobolani. Ieronim şi Natanael sunt invocaţi precum Tatăl şi Fiul pentru a şterge păcatul adus pe lume de profanarea unui lăcaş de veşnică odihnă. Tonul de rugă, specific poeziilor din acest volum, este subliniat de atmosfera de linişte care domneşte în acest *Ţinut*: „Când stele cad la noi în lumea lor senaltă/ La noi un om se pierde, la ei un sfânt se naşte,/ Regina sta cu ochii pe steaua răsărită/ Şi nou născutu-n moarte încercă-a-l recunoaşte."

În „Crini pentru domnişoara mireasă" (1973) regăsim poezia erosului proiectat în ritualuri imaginare. Fantasticul magic şi folcloric este împletit cu motive biblice precum acela al şarpelui, al tentaţiei şi păcatului, al ochiului biblic, al ochiului albastru sau al ochiului mort. Crinul, simbol al purităţii, asociat nunţii, anticipează „Moartea miresei": „În ziua nunţii a căzut mireasa,/ Un templu se înalţă pe locul de cădere(...) La capul său ard încă nestinşii crini de nuntă".

Poemele din „Ardere de tot" (1976) stau sub semnul unei anume nelinişti metafizice. Apar figuri simbolice precum cea a Solomeiei, cea a lui Iacov sau cea a Rebecăi iar drumul aflării tainelor existenţei este în continuare plin de mister.

„Peste zona interzisă" (1979), „Sora mea de dincolo" (1980), „Linia vieţii" (1982) sunt următoarele volume de versuri care păstrează atmosfera de mister: „Calul alb cu pielea scrisă/ cu vechi cântece de moarte" ce apucă spre „zona interzisă", calul „împuşcat" al sorei „de dincolo" şi fluturele ale cărui aripi simbolizează „linia vieţii" au în comun zborul, motivul vieţii ca vis şi presentimentul sfârşitului, într-o lume în care cunoaşterea se dovedeşte a fi imposibilă. „Voi muri şi nu voi şti absolut nimic despre moartea mea/ Aşa cum despre naşterea mea nu ştiu absolut nimic." (*Acord final*). „Urcarea muntelui" (1985) este volumul în care se regăseşte întreaga atmosferă de „Coşmar", atmosfera ce însoţeşte „Începutul sfârşitului" şi „O crimă pe strada principală". „Exilul" este singura modalitate de existenţă: „Exilată în ţara din creierul meu/ Unde nu e nici iarnă, nici primăvară./ Ci numai timpul în care mi-e dat să visez,/ Mi s-a făcut dor de ţara de-afară."

Printre „Inedite" (1982-1991) se regăseşte motivul capului despărţit de trup, ca simbol al certitudinii, al jertfei şi al credinţei într-un ideal: „Capul meu retezat este încă/ Singura mea certitudine." (*Totul mă opreşte să strig*). Jertfa rămâne singura certitudine pentru creator, într-o lume dominată de melancolii bacoviene: „Şi nu ştiu de ce începusem să strig: Bacovia, frate,/ Aşa cum aş fi strigat: Horaţio, câine!"(*Aşa, fără nici o legătură*). Ultimele poezii ale volumului antologic par a fi cheia întregii creaţii a Ilenei Mălăncioiu..

Luiza MARINESCU

Ileana Mălăncioiu: „*ARDERE DE TOT* " Ed. **Eminescu**, Colecţia Poeţi români contemporani, Bucureşti, 1992

Magda Cârneci: Haosmos

„Să priveşti lucrurile până când începe să te înfioare materia lor, forma ciudată pe care natura le-a dăruit-o". Transcriu aceste cuvinte dintr-o carte a Danei Dumitriu, cu sentimentul că ar putea fi incluse într-un „ghid de traversat haosmosul". Privirii imaginante i se adaugă încă de la volumul de debut - *Hipermateria,* 1980 - constanta referire visceralistă. „Inteligenţă convulsiv modelată de profunzimi", cum ar spune un Marcel Moreau, Magda Cârneci (Magdalena Ghica) este o natură expansivă, ocolind cu înverşunare şi chiar cu oarecare furie comoditatea şi confortul. Dotată generos cu o imaginaţie senzualizată prin propriile sale secreţii, poeta desfăşoară o diaprură mustind de orori sublime, oximoronul fiindu-i instrumentul predilect.

Hipermateria şi *O tăcere asurzitoare* (volumul din 1985) propun deja câteva *motive* în marginea cărora poemele exersează variaţiuni excesive, debordante, atinse de vertij. „Bătrâna femeie" - ziua, sau moartea, sau bătrâneţea, sau dragostea - bântuie fantomatic, „mărginită în nemărginire", captivă în „felia de carne", ocrotită în „poala caldă a logosului". Viaţa („O mare de sânge/ o cloacă fierbinte şi groasă în care plutim./ Doamnă viaţă, noi, purtătorii de concepte şi creiere/ din adâncurile dumneavoastră vorbind/ cu ură, cu silă, cu toate acestea/ Vă iubim! Vă iubim!"; „O cascadă enormă de sânge,/ un val uriaş de iubire") este înfruntată nu cu luciditate rece, descărnată, ci cu „cascadele de vedenii şi sânge" ale unui creier revărsat peste lume. Investigaţia metaforală înaintează hordic (cum ar spune acelaşi Marcel Moreau), într-o dezlănţuire frenetică menită să identifice esenţele „în valea de carne şi lut,/ printre urme şi resturi". Relansatorii de tip postmodernist sunt încorporaţi hoardei visceraliste în gesturi mereu febrile, misterioase.

Vedeniile însângerate populează şi noul volum, *Haosmos*. O eroare tipografică - nu sunt sigură că e într-adevăr o eroare, dar, în cele din urmă, n-are nici o importanţă - îmi oferă cheia, una dintre multele posibile în faţa unei ţesături ameţitoare, polifonice: „în finit infinit" (pag. 52). Geamăn cu „sfârşitul nesfârşit" ori cu „mărginirea în nemărginire" din volumele anterioare, „înfinit" e un straniu participiu cu iz paşoptist, de continuă întemeiere. Infinitul capătă prin „înfinire" margini imaginare cât să-i poată fi contemplate forma şi mişcarea. Poemele devin, atunci, repetată decupare din haos, o decupare ordonatoare - orice *cadru,* oricât de temporar instalat, aduce cu sine re-ordonarea elementelor căzute în careu -, adică o decupare înfrumuseţată, „haosmică", după legi inventate ad-hoc. Prin „înfiniri" succesive se obţin legende posibile ale mormanelor de imagini ale lumii, ea însăşi „o expresie, o imagine/ o imagine plină ochi de imagini". Decuparea, înfinirea imaginilor se obţine, firesc, prin văz, vedere, vedenie, viziune. Un ochi enorm, alunecos, aglutinant - „un singur Văz gigantic/ care se priveşte privind" - secretă viziuni de o complexitate coşmardescă, ambigue, prevestitoare, paradoxale: „văd, brusc văd, suntem flăcări/ flăcări pâlpâitoare răsucite de vânt,/ lungi conuri luminoase întreţesute din raze". O visceralitate excepţională, controlată intelectual lucrează în horbotă aberantă, suprarealistă „aburoasele păienjenişuri" ale realului.

Trupul încetează a fi închisoare, se deschide periscopic („O văd, vă văd, de sus, de/deasupra, dimprejur"), se „cosmicizează", tot aşa cum cosmosul se îmblânzeşte antropomorfic, se înfioară: „prin trup aş fi vrut să aspir lumea întreagă/.../Roiul lumii întreg să intre în mine/prin piele, prin unghii, prin sânge..." Descrieri minuţioase domesticesc vremelnic scenariul cosmic. Puzzle fără sens, lumea capătă o logică strânsă şi inexorabilă graţie privirii aţintite, creatoare, cea care descoperă desenele ascunse în spatele formelor trecătoare. Lumea sfârşeşte şi începe iarăşi în gând, în imaginaţie, în cuvânt: „Dacă aş gândi universul e orb, universul şi-ar roti în gol, globii albi, planetele oarbe, dacă aş gândi universul e o/magnolie, universul ar înflori roz şi parfumat..."

Cotidianului ca o „apă stătută", stare, nu mişcare, dospire goală, necreatoare, contrazicându-şi esenţa, i se opune dospirea halucinantă a poemului, labirint Picasso imaginat de un Michael Butor. Înmuguriri apocaliptice, desfrânări, viziuni maligne şi somptuos-fertile, sublime prin cancerul care le roade, vedenii uriaşe, eterne, născute prin efortul unei vederi de o remarcabilă plasticitate. Iată o posibilă artă poetică: „Trupul nostru de sânge, umori şi închipuire/ să se dizolve *văzând* în emulsia imaginii lumii./ Să fim chiar Imaginea. Chiar Fotografia. Chiar Lumea./ Brusc. Instantaneu. Dintr-o dată./ Să cunoaştem cu ochii trupului să fim/ aripa vastă care între vânăt şi purpură/ se desface încet ca să fie văzută/ înalt peste capete".

Frazarea amplă, bogăţia sinonimiei metaforale, amploarea perspectivei lirice au ceva din Saint-John Perse, să zicem. Dacă ar fi să vorbim despre „rădăcini", „mâhnirea uriaşă" ori „neîntâlnirea eternă dintre cel care este iubit/ şi cel care iubeşte" păstrează arome eminesciene, tot aşa cum adolescenţa ca o noapte de mai cotropită de miresme are superbia viziunilor macedonskiene, iar curgerile, înghiţirile vineţii sunt bacoviene. Dar dincolo de toate acestea, mai mult decât fireşti într-o urzeală lirică de acută modernitate, impresionează vastitatea privirii. Magda Cârneci trăieşte şi scrie la o scară supraumană, în condiţiile abolirii tuturor graniţelor, şi tocmai de aceea extrem de omenească. Ivit dintr-o împreunare cosmică, eul se confundă cu lumea însăşi, cunoaşterea de sine fiind tot una cu despuierea succesivă, febrilă a uriaşei „matrioşte". Mi se pare cu totul excepţională forţa expansivă a versurilor Magdei Cârneci. Năvălitoare, convulsivă, de nesfârşită, crudă delicateţe, poezia sa aşteaptă, desigur, un „vast cititor".

Să mai amintesc aici *Psalmul* social, intonat într-o gamă joasă, exerciţiu de îngustare a privirii. Înălţimea e recuperată o dată cu „poemul didactic" final, *După speranţă,* poem despre diamant - „un cărbune trezit", cărbune care vede, palpită, răsfrânge.

Irina PETRAŞ

Magda Cârneci: *Haosmos,* Ed. Cartea Românească, 1992

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ISTORIE LITERARĂ

Al. PIRU

G.Călinescu – cronicar literar

Cu oarecare întârziere a apărut şi volumul al doilea din culegerea completă de *Cronici literare şi recenzii* de G. Călinescu cu note şi comentarii de Ion Bălu şi Andrei Rusu (I 1927–1932, 1991, II, 1932–1933, 1992), toată lumea fiind de acord că ea trebuia pusă la îndemâna celor care voiau să controleze judecata de valoare din *Istoria literaturii române*, să urmărească fie şi numai evoluţia stilului critic al autorului. Era de la sine înţeles că G. Călinescu s-a folosit în *Istorie* de notele sale de lectură, editorii emit însă ideea că valoarea acestora este autonomă, că ceea ce s-a reţinut din ele rămâne „absolut nesemnificativ", un procent de numai 5%. Sigur, Călinescu n-a reprodus cronicile diferitelor cărţi, integral, punându-le cap la cap, ci fiindcă în *Istorie* ele au fost repartizate pe autori, se cereau rezumate, uneori chiar omise din economia textului atribuit fiecărui autor, consemnate doar la Bibliografie. Editorii nu informează însă corect. *Soarele în baltă sau aventurile şahului*, analizată cu oarecare maliţie tehnic în cronică, nu apare doar ca titlu în *Istorie*, ci cu caracterizarea: povestire decameronică „într-o stilistică mai artificioasă". Scrierile dinainte de *Calea Văcăreşti* i se par lui Călinescu prea chinuite şi le inserează doar la Bibliografie, amintind din ele totuşi măcar *Horoscop* şi *Amor încuiat* (pe care o şi recenzase). În afară de *Peter Schlemihl* şi *Patmos*, recenzate, în *Istorie* mai apar: *Ulise*, *Brăţara nopţilor*, *Zodiac*, *Incantaţii* şi cele două volume de eseuri: *A doua lumină* şi *Act de prezenţă*, amplu prezentate. Volumele de versuri ale lui Geo Bogza sunt amintite chiar la începutul capitolului din *Istorie*, despre el: „Versurile brutal priapice din *Jurnal de sex şi Poemul invectivă* ale lui Geo Bogza, care în ultimul îşi dă amprentele digitale, au stârnit indignarea multora. Ele nu sunt decât nişte sfidări juvenile". Recenzând *Poemul invectivă*, criticul încheia cu această glumă: „Sfătuim pe fetele burgheze cu pian să nu primească pe d. Bogza în casă", ca să nu-şi satisfacă necesităţile naturale pe accesoriile frumuseţii lor din casă. În textul din *Istorie* nu lipseşte *Lada cu năluci* de M.Bonciu, este omisă numai „o mică broşură", „o cărticică" de Mihail Sebastian, întrucât autorul se pusese, spune recenzentul, „în situaţia de a nu se putea spune despre d-sa nici o opinie hotărâtă, într-atâta opera pe care o prezintă e fragmentară, fugitivă şi inconcludentă". O inserează deci numai la Bibliografie, cum procedează şi cu toată opera lui Tudor Teodorescu– Branişte, cu cartea lui I.G.Duca, *Portrete şi amintiri*, cu romanul *Ţărani şi târgoveţi* de I.Şt.Ioachimescu, cu poeţi ca Al. Viţianu, George Magheru, Petre Dinu etc.

Nu este adevărat nici că aprecierile sau argumentele aduse în favoarea sau defavoarea operelor analizate în cronici diferă de cele din *Istorie*. Nuanţele apar în *Istorie*, deoarece autorul e scrutat în toate operele lui, de cele mai multe ori diferind între ele. În romanul lui Stere asistăm la înălţări şi căderi. Una e imaginea pe fragmente şi alta cea globală. Să cităm din *Compendiu*: „Volumele II, III, cu intriga factice, menită a scoate în evidenţă educaţia democratică a eroului, sunt mai puţin atrăgătoare. În schimb, volumul IV ne pune în faţa unui extraordinar prozator al geologicului... De la volumul V, C.Stere se pierde într-o bârfeală cifrată împotriva contemporanilor săi, căzând în cele mai triste platitudini". *Femeia de ciocolată* de Gib. I.Mihăescu, după ce apăruse ca nuvelă în 1925, a fost reluată în 1933 o dată cu *Rusoaica*. Nuvela este, în *Istorie*, doar o încercare de "a analiza, complicat şi artificial, spasmele morale ale unui timid sexual", în vreme ce *Rusoaica* e „un adevărat roman de analiză". Nici în recenzii nu spusese altceva: „*Rusoaica* se aşează alături de marile producţii ale acestui an bogat" (1933), pe când *Femeia de ciocolată* este interesantă numai prin „relativa ei bizarerie". Pasajul despre romanul *Golia* de Ionel Teodoreanu pare într-adevăr rescris faţă de cronică, însă tot cu accentele pe „încercările de fantastic, pe interesantele culori groteşti pe tema unui azil de bătrâne, supravegheat de un Quasimodo ghebos". Pozitiv în amândouă cazurile, criticul atrăgea totuşi atenţia scriitorului că „atunci când cineva are în pahar Cotnar, nu trebuie să toarne în el, cu bună ştiinţă, apă". Îi făcuse tot acolo şi un portret nu prea măgulitor: „Talent, incomparabil, d. Ionel Teodoreanu trebuie să încerce a avea mai puţin talent şi ceva mai mult meşteşug de scriitor. E absurd să spui: d. Teodoreanu scrie aşa, fiindcă aşa-i este temperamentul, ca şi când întrebuinţarea mai mult ca perfectului este o chestiune de temperament. D. Ionel Teodoreanu, dus de o iubire paternă faţă de tot ce scrie, nu se încumetă să taie nimic şi astfel barba şi părul volubilităţii sale îi acoperă faţa şi umerii şi-l sălbăticesc". În fine, G.Călinescu recenzează în aproape patru pagini însemnările de călătorie *În căutarea mea* de Demostene Botez pe care în *Istorie* le reduce la afirmaţii că „sunt spirituale", pentru ca în *Compendiu* s-o elimine şi pe aceasta. L-a redus la poezie.

Nu este adevărat că G.Călinescu ar fi executat nemilos întâile scrieri ale lui Mihail Sebastian şi asta fiindcă n-ar fi agreat zbaterea noii generaţii. Mai întâi că diferenţa dintre ei nu era decât de opt ani, iar primele lor cărţi apăruseră în acelaşi timp. *Viaţa lui Mihai Eminescu*, în 1932, o dată cu *Fragmente dintr-un carnet găsit*, iar *Cartea nunţii*, în 1933, o dată cu *Femei*. Sebastian a recenzat de două ori *Viaţa lui Mihai Eminescu* în *Cuvântul* şi în *România literară* (29 aprilie şi 21 mai 1932), la care G.Călinescu i-a răspuns printr-o recenzie la volumul *Fragmente dintr-un carnet găsit*, „operă de cugetări şi autoanalize prezentate într-o manieră cam perimată, „veşnicul caiet găsit publicat de autor fără modificări", nu totuşi fără „acuităţi şi atitudini spirituale remarcabile". Probabil nesatisfăcut, Sebastian a vrut să-i forţeze mâna şi văzând că nu scrie despre volumul pe care i-l înmânase, *Femei*, scrie el şi despre *Cartea nunţii* în *România literară* din 27 mai 1933, începând aşa: „Cititorul se aşteaptă ca, dat fiind ostilitatea dintre mine şi autorul recenzat, să fie o cronică nedreaptă. Eu însă nu! Eu sunt obiectiv şi declar că opera în chestiune nu e chiar aşa de rea." Nu se putea aştepta la ceva bun din partea lui Călinescu în a cărui cronică despre *Femei* din 16 iulie 1932 *(Adevărul literar şi artistic)*, după denunţarea procedeelor neoneste ale adversarului său, declară: „Aş putea spune d-lui Mihail Sebastian adevărul despre cartea dumisale, dacă nu mi-aş pune problema sancţionării neonestităţii în critică. Aş putea... dar nu vreau. „Micul diferend s-a oprit aici. A dat dovadă Călinescu de o „cecitate impardonabilă" faţă de Ilarie Voronca, mai mic decât el doar cu patru ani, „adevărat poet, mare în unele plachete" cum se exprimă cineva, atribuindu-i până în 1932 o „lipsă de real talent", un „progres de manufactură" în *Peter Schlemihl* şi o „amorfie a execuţiei" în *Patmos* (1933). În a sa *Istorie a literaturii române contemporane* din 1937, E.Lovinescu nu-l califica mai bine: „Ilarie Voronca (n.1903) a debutat la *Sburătorul* cu o poezie uşor influenţată, mai ales, de Camil Baltazar şi Adrian Maniu, caracteristică şi printr-o sentimentalitate răvăşită şi descompusă de tristeţi şi de restrişti, dar şi printr-o facilitate aproape prodigioasă de a se exprima în comparaţii şi imagini ce se anulează tocmai prin asimilare". Îl va emancipa tot G.Călinescu, în *Istorie* (cităm *Compendiul*): „Considerat imagist, Ilarie Voronca nu e şi el decât un extatic al voluptăţii şi un evocator de materii excitante pentru simţuri..." Sigur, o reevaluare a poetului a venit mai târziu, după război. Totuşi, nici poezia sa franceză nu a făcut mare carieră, ca a lui Tzara. Picon îl omite, Boisdeffre abia îl aminteşte.

Cât despre alţi poeţi analizaţi sau numai amintiţi în cronicile lui G.Călinescu, mai bătrâni sau mai tineri (Vintilă Ciocâlteu, n.1890, Saşa Pană, n. 1902, Şt. Roll, n. 1903, A.Zaremba, Paul Sterian, n. 1904, Simion Stolnicu şi Ion Pogan, n. 1905, Radu Boureanu, n. 1906, Dragoş Vrânceanu, n. 1907, Cicerone Teodorescu, n. 1908, Al. Robot, n. 1916), cei mai mulţi au rămas în aprecierea motivată, puţin diferită de aceea lovinesciană, a lui G. Călinescu repetată şi în *Istorie*. Nici unul n-a fost omis de aici. Improprietăţile lingvistice ale lui Al. Robot au în cronica la *Apocalips terestru* această parodie: „Prinţesele visează o ceaşcă de tutun/ Şi oastea răstigneşte o caravană-n palme,/ O bufniţă pe-un craniu cu unghiurile calme/ Mănâncă ambrozie scobind dintr-un lăstun."

Unele cărţi de proză de Cezar Petrescu, Damian Stănoiu, Carol Ardeleanu şi alţii sunt aprobate de critic sub motiv că au haz, sunt până la un punct distractive, autorii făcând şi lucruri mai serioase, ca primii doi. Evident, Călinescu nu pierde prilejul de a ironiza pe critici, mai ales pe cei amatori ca dr. C.Vlad care caută şi găseşte peste tot complexe („O banană decorticată şi o stridie suptă şi... complexul e gata") sau ca Lucian Boz care " caută miez în nuci uscate", dar şi pe Pompiliu Constantinescu, fiindcă nu convieţuieşte cu clasicii („Dacă într-o odaie unul stă în blănuri de urs şi altul în tricou, unde mai este instrumentul obiectiv de a stabili temperatura?") sau pe profesorii de liceu tip Nedioglu care nu înţeleg că Vlahuţă „e un poet cu totul minor", Cerna nu e egal cu Arghezi şi trec în bibliografia manualelor autori ca Zaharia Bârsan, Eugen Ciuchi, Maria Cunţan şi N.Vulovici.

V. Voiculescu – autor de manuale şcolare

În 1931, editura craioveană „Scrisul românesc" tipăreşte un set de manuale pentru învăţământul primar, având ca autori constanţi pe Octavian Goga şi institutorul D.V. Ţoni care, pentru o mai bună reuşită în elaborarea cărţilor respective, au cooptat, pentru fiecare manual, câteva personalităţi marcante ale timpului. Astfel, manualul intitulat „Carte de citire pentru clasa a IV-a primară" este semnat de S. Mehedinţi, Octavian Goga, D.V. Ţoni şi V. Voiculescu, fiind singurul manual şcolar la care a colaborat, în calitate de coautor, creatorul lui „Zahei orbul". Fiind vechi şi bun prieten cu G.D. Murgur, împreună cu care a scris şi lucrări de popularizare cultural-ştiinţifică, bănuim că acesta l-a recomandat ca să colaboreze la cartea de citire pentru ultima clasă primară, mai ales că se cerea, în conformitate cu cerinţele programei, să se scrie de un specialist, bun mânuitor al condeiului, capitolul de „Ştiinţele naturale".

„Cartea de citire pentru clasa a IV-a" are 381 de pagini, materialul fiind compartimentat, după cum se proceda pe atunci, în patru părţi: a) limba română; b) religie; c) ştiinţele naturale şi d) istorie. Partea cea mai extinsă era aceea destinată pentru predarea limbii române: poezii, bucăţi narative, descrieri, elemente folclorice etc.

În ce a constat contribuţia lui V. Voiculescu la elaborarea acestui manual? În primul rând, a inclus câteva din poeziile sale apărute, anterior, în volume: *Patru brazi* şi *Popa din Dealul Sării* (ambele publicate, în 1918, în volumul „Din ţara zimbrului"). Deşi e destul de dificilă departajarea versurilor din manual între Octavian Goga şi V. Voiculescu, totuşi, ţinând seama de tematica şi factura lor, de tonalitatea şi modalităţile de exprimare artistică, credem că nu greşim atribuind lui V.Voiculescu următoarele poezii, nesemnate, din această carte de citire: *Cântec de leagăn* („A adormit ţinând mânuţa/ Şiret şi dulce peste ochi;/ Să-i fac o cruce-n colţul pernei/ Să mi-l ferească de deochi..."); *Cântec de primăvară* („Sfântul soare-o iarnă toată/ N-a-ndrăznit din nori să scoată/ Faţa s-a-ngrozit de ger;/ Mărţişor însă-l deşteaptă,/ Căci pădurile-l aşteaptă,/ Florile şi mieii-l cer!"); *Cântecul unui soldat de la Oituz – 1917* („Foaie verde şi-un bujor/ Viteaz mitralior,/ Unde-ţi fu zisa să mori?/ – Sus în vârful munţilor/ Deasupra Carpaţilor").

Câteva proze sunt, de asemenea, negreşit de V.Voiculescu. În primul rând, impresionanta povestire *Micul învăţător* (a cărei acţiune se derulează, în 1916, în timpul primului război mondial). Nu poate fi nici un dubiu că textul e de V. Voiculescu, deoarece în „Cartea de citire pentru clasa a II-a primară", apărută în 1938, la „Casa Şcoalelor" (fără să se indice autorii care au alcătuit manualul), se reproduce, la pag. 177, povestirea *Micul învăţător*, fiind, aici, semnată de V. Voiculescu! La fel şi în „Carte de citire pentru clasa a IV-a primară", editată de „Casa Şcoalelor" în 1940, textul este semnat V. Voiculescu. Textul reprodus în manualele din 1938 şi 1940 are unele mici modificări stilistice şi de punctuaţie faţă de materialul din manualul din 1931. Printre alte lecturi din manual, credem că textul *Meşterul orb* e, de asemenea, scris de V. Voiculescu. E povestea unui copil care, la vârsta de 5 ani, pierde brusc vederea. „Eram prea mic ca să înţeleg durerea acestei pierderi" – zice eroul istorisirii. Pe încetul însă, folosind intensiv auzul şi, îndeosebi, pipăitul, copilul începe să-şi facă un univers al lui, să înveţe să cânte la vioară şi să cioplească tot felul de lucruri utile, încât ajunge un meşter renumit. E, pe cât se pare, în germene, ideea (încă vagă şi neconturată precis) care va duce, peste mulţi ani mai târziu, la crearea zguduitorului roman, *Zahei orbul*.

După părerea noastră, lecţiile de la capitolul de „Ştiinţele naturale" (şi, poate, unele de la istorie) au fost scrise de V. Voiculescu. Conform programei, aici li se comunicau elevilor, în primul rând, cunoştinţe elementare despre corpul omenesc, despre diferite boli (mai ales ale copiilor!), unele indicaţii de igienă etc. Cu un limbaj simplu, pe înţelesul copiilor, V. Voiculescu transmite cunoştinţe clare, precise şi extrem de utile, aşa cum a făcut-o, de altfel, şi în scrierile sale de popularizare sau în cuvântul său sfătos de la „Ora satului" ce o ţinea la radio.

Prin întreaga sa alcătuire (lecturi, poezii, texte ştiinţifice etc), manualul de „Citire pentru clasa a IV-a" la care a fost coautor V. Voiculescu a constituit, în condiţiile timpului, un adevărat dar de preţ făcut copiilor noştri din şcoala primară.

I. CREMER

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

În căutarea Europei

Jurnalul lui Grigore Gafencu, *Însemnări politice*, Buc., Humanitas, 1991, consemna la ultimele file asasinarea, la 21 septembrie 1939, a primului ministru Armand Călinescu.Şi pentru că destinele celor doi oameni politici au ţinut să se-ntâlnească, era firesc ca şi jurnalele lor să facă acelaşi lucru. Astfel, jurnalul aproape paralel al lui Armand Călinescu *Însemnări politice,* (Buc., Humanitas 1990), rămas pentru totdeauna în preziua asasinării autorului, menţionează la datele de 11 şi 15 aprilie 1939, audienţele acestuia la rege consacrate voiajului diplomatic pe care ministrul de externe Grigore Gafencu urma să-l întreprindă în aceea primăvară printr-o Europă aflată în plină criză de identitate. Şapte ani mai târziu, în vara anului 1946, când, la Paris, drama României se sfârşea prin crucificare, Grigore Gafencu adresează Conferinţei, în nume propriu, memoriul *România în faţa Conferinţei de Pace* (9 august 1946). Delegaţia românească prezentă la Conferinţă era alcătuită din marionete ale Moscovei: Guţă Tătărăscu, Gheorghe Gheorghiu-Dej, I.Gh.Maurer, Lothar Rădăceanu. Singura *pată de sânge intelectual* în această delegaţie, Lucreţiu Pătrăşcanu, îşi va plăti mai târziu intransingenţa cu propria viaţă. Bineânţeles că, într-o asemenea adunătură, Grigore Gafencu nu avea ce căuta. Fusese, între altele, ambasadorul Romămiei la Moscova şi ruşii ştiau foarte bine cu cine aveau de-a face.

Cu aceeaşi disperată dorinţă de-a servi interesele statului român,Grigore Gafencu publică tot acum *Derniers jours de l'Europe. (Un voyage diplomatique en 1939),* Egloff,Fribourg; L.U.F., Paris 1946; în ediţia românească:*Ultimele zile ale Europei* *, (traducerea Rodica Mihaela Scafeş, prefaţă şi note Cornel I Scafeş), încercând să atragă atenţia aliaţilor învingători că riscă să repete, prin împărţirea lumii în sfere de influenţă, erorile politice care au dus la tragedia ultimului război mondial. *Prefaţa*, datată Geneva 1945, unde îşi avea rezidenţa autorul, ca şi cele două articole publicate în „Journal de Genève": *Dreptul şi convenienţele* (5 februarie 1945) şi *Tăcerea de la Postdam* (25 iulie 1945) sunt foarte limpezi . Citām:„*Principiul împărţirii lumii în sfere de influenţă* (s.a. - în acel moment nu se ştia nimic despre cinicul procentaj propus de Churchill lui Stalin şi aprobat cu ochii închişi de Roosevelt),acelaşi pe care Hitler l-a făcut să triumfe la Munchen în 1938 şi la Moscova în 1939, acelaşi care a provocat războiul, se oferă din nou drept o soluţie funestă. Împărţirea este compromisul pe seama terţilor, securitatea garantată în sens contrar, respectiv protejarea celor puternici împotriva agresiunii celor slabi, dreptul celor mai puternici triumfând în dauna libertăţilor Europei; ea este totodată consacrarea unei rivalităţi între „cei mari", care are loc în afara oricărei ordini şi reguli de drept, este calea deschisă ambiţiilor şi visurilor de hegemenonie: împărţirea în zone de influenţă înseamnă „război".

Din nenorocire, anii viitori, prin războiul rece de aproape cincizeci de ani, abia azi în curs de încheiere, i-au dat o tragică dreptate. Diplomatul român este actual încă, iar succesivii „mai mari" ai lumii ar face bine să-l citească măcar în ceasul de dinaintea semnării tratatelor, întotdeauna al doisprezecelea, pentru că *diata* lui este demnă de urmat: „După cataclismul care a zguduit lumea, încheierea păcii ar însemna: să se pună capăt abuzului forţei, să se asigure libertatea naţiunilor, să se restabilească echilibrul în diversitate, cu alte cuvinte să se restaureze Europa; aceasta mai înseamnă ca marile puteri, a căror voinţă este astăzi determinantă, să-şi fixeze ele însele nişte limite pentru salvarea unui principiu de drept, singurul în măsură a le face să se bucure în linişte şi îndreptăţire de roadele victoriei comune". Şi pentru ca orice comentariu să nu fie de prisos, iată şi un pasaj din articolul *Tăcerea de la Postdam*::"este tentant să se tragă o linie de demarcaţie între diferite spaţii ideologice. Dar nu trebuie să ne înşelăm: o asemenea linie învăluită de mister şi de linişte nu indică o frontieră a păcii, ci un front de luptă".

Depăşită treptat de eveniment, Europa va ajunge sub dictatura lor.Fără să se împiedice în ceea ce s-a numit, cu cinismul specific epocii, *formalismul paragrafelor,* Hitler şi Stalin vor profita din plin. Reparcurgând în „introducere" *coridorul de hârtii* (altă sintagmă consacrată) care a dus la război, Grigore Gafencu nu face altceva decât să bată şaua ca să priceapă americanii: împărţirea postbelică a Europei, ca şi cea operată de Hitler şi Stalin, oferea „zone de interese dar nici o zonă de drept", dialectica *intereselor* obligând noile puteri, pentru a menţine noul stat quo geopolitic să facă permanent „dovada forţei lor". Dovada asta va lua, dacă ne gândim bine,forma războiului rece, a războiului stelelor şi constituie, în momentul de faţă, *obligaţie* strict americană. Dar, în 1946, la Paris, pe Grigore Gafencu nu l-a ascultat nimeni. E drept, nici nu-l chemase nimeni la masă...

Călătoria făcută în primăvara anului 1939 în căutarea Europei se cerea, totuşi mărturisită. Chiar şi aşa în pustiu.

Suntem, aşadar în „16 aprilie 1939, la amiază". La ora ceaiului englezesc, relatarea călătoriei nu putea începe decât ca un veritabil *roman*. Sumbru ca şi astrele zilei. Primul personaj ivit din ceaţa europeană este colonelul Beck, ministrul de externe al Poloniei. Şi-n timp ce trenul alunecă prin noapte spre Berlin, cei doi trec în revistă un şir de probleme fără soluţie, gest şi gratuit şi dureros: nu se putea proceda prin simpla lor aruncare pe fereastră! *Portretul* colonelului închide episodul, deschizând, totodată o galerie insolită în care, chemate din memorie ori scoase din carnete, personajele se aşază unul după altul, ca-ntr-un muzeu de ceară. Cu inevitabila melancolie: la data redactării însemnărilor mai toate personajele sunt decedate. Impresionate direct la sursă, retina observatorului este întotdeauna limpede, memoria prodigioasă, hârtia de consemnat la îndemână. Ca să nu mai vorbim de bogata tradiţie a însemnărilor de călătorie la români, căreia Grigore Gafencu îi adaugă *tema* absentă până atunci a politicului.

În ce-l priveşte pe diplomat, acesta este întotdeauna şi cu fineţe caracteristică tranşant. El „îşi permite" să-i „amintească" mareşalului Goering „anumiţi termeni, ca de exemplu, *spaţiu vital* sau *sfere de influenţă,* care întreţin în lume o nelinişte profundă şi generală". Prilejul întrevederii trebuia folosit ca să se spună lucrurilor pe nume, având în vedere că audienţa la Hitler de a doua zi (19 aprilie) va fi mai mult un lung monolog a cancelarului-căprar. Acesta profita la rându-i de prilej, întrucât musafirul nu era doar trimisul unei ţări cu care avea relaţii economice, ci şi un diplomat itinerant, foarte nimerit pentru a transmite mesajul Berlinului către diferite cancelarii europene. Portretul inevitabil al dictatorului, cu linii subtile de psihologie, este şi de data aceasta memorabil: „Când, ca urmare a unei formule sau a unei idei, se încălzea suficient pentru a se dezlănţui, sunetul vocii sale şi mai ales semnul cuvintelor sale păreau că se află într-o stranie armonie cu o forţă invizibilă că îl înconjura. Atunci devenea un demagog în sensul antic al cuvântului, adică un om care împrumută vocea sa mulţimii şi prin intermediul căreia mulţimea vorbeşte. Personalitatea sa capătă o forţă misterioasă, un vuiet prelungit la infinit îi însoţea discursul şi miracolul se înfăptuia: în spatele lui simţeai prezenţa unei dubluri - a unei dubluri colective: 'masa', mulţimea nenumărată, poporul - şi discursul său căpăta alura unei armate în marş. Ideile lui erau valoaroase mai degrabă prin greutate decât prin calitate; dacă mulţimea ar fi avut o singură voce pentru a se exprima, ea ar fi ales argumentele lui, ar fi utilizat formulele lui şi ar fi vorbit ca el. El era omul-mulţime, sortit să unească o mie de surse de idei mediocre şi adesea vulgare într-un freamăt irezistibil. Interlocutorii săi cei mai rezervaţi nu scăpau fără să fie influenţaţi de forţa sa. El avea darul de-a le inspira celor ce-i rezistau un sentiment de izolare. In faţa avalanşei de cuvinte impetuoase care tindeau să asalteze şi să încercuiască spiritul, nu te simţeai niciodată mic, dar te simţeai singur. Nu stăteai de vorbă cu un om, ci cu un milion de oameni". Când, la sfârşitul audienţei, se ridică de pe canapea Grigore Gafencu era edificat: Hitler „îşi asumase o sarcină de Reformator. Voia să creeze o nouă ordine, în care vechile valori să fie golite de substanţa lor; Europa, de sensul său istoric; lumea, de echilibrul său; dreptul, de noţiunea de echitate; morala, de sentimentul carităţii; religia de prezenţa lui Dumnezeu. Credea că va realiza un asemena plan dacă proceda 'modest' - pe etape.Rasa de stăpâni ar putea atunci să colonizeze pământul şi cerul cu oameni şi zei germani". Într-o asemenea aventură, bagă de seamă bunul creştin dunărean, Providenţa n-avea ce căuta. Mai ales în ameţeala primelor victorii. Cu vremea, când invincibila armată germană se va nărui sub aceeaşi teroare pe care ea însăşi o stârnise, prinde să se simtă în gustul înfrângerilor şi mânia Celui de Sus ; mai întâi chemat la ordine şi tratat milităreşte,apoi confesându-i-se cu amărăciune ca unui egal neglijat din greşeală, în fine, copleşindu-l cu favoruri de ierarhie nazistă, sau invocându-l cu sumbră fervoare înaintea suicidului. Luciditatea însemnărilor lui Grigore Gafencu ne obligă să ne reamintim, de exemplu, confesiunile principesei Martha Bibescu, care pur şi simplu era fascinată de marele scamator. Asta ca să nu-i bârfim pe francezii get-beget, şi nu mă gândesc în mod obligatoriu la colaboraţionişti!

Facem abstracţie în notele noastre de popasul belgian, lăsându-l pe Leopold al III-lea în pace (decomadat!) cu „temerile lui" (care în curând se vor adeveri!), ca să trecem, cu preţul răului de mare, în Anglia.Într-o zi de sfârşit de aprilie, *la ora trabucului,* Grigore Gafencu se aşează alături de sir Winston Churchill, primul lord al Amiralităţii şi viitor prim-ministru. Românul se documentase bine pentru întâlnire, afişându-i discursurile şi bănuia că soarta Europei atârna de steaua acestuia cam tot atât cât de „trăinicia Angliei", momentan anemică. Cel care mai târziu va impune teza sferelor de influenţă nu ezită să sugereze că, pentru atragerea Bulgariei de partea Aliaţilor, România ar trebui să-i cedeze Cadrilaterul. Lucrul acesta se va petrece de fapt în curând, dar prin diktat nemţesc, dovadă că între Londra şi Berlin nu erau prea mari diferenţe de gândire, şi că în definitiv, nu prea avea importanţă de partea cui se vor jertfi soldaţii regelui Carol al II-lea. În schimb, domnul Neville Chamberlain, prim-ministru „en titre", îl deziluzionează. Pe scurt, acesta, ca şi Hitler, „cultivase o himeră: Raich-ul pe care şi-l imaginase Chamberlain avea tot atâta consistenţă reală ca şi Anglia pe care o voia Hitler". Numai cu bune intenţii nu se putea contracara Wermacht-ul care tocmai pătrundea metodic, nemţeşte, în inima Europei ca-n brânză.

Revenit pe continent, diplomatului român îi este greu *să descopere Franţa* . De altfel „Franţa însăşi abia se regăsea pe sine". Deşi războiul bătea la uşă, dihonia intrase în francezi ca după o revoluţie confiscată. *Lupte nemiloase* „repuneau totul în discuţie: ele amestecau interesele cele mai violente cu ideile cele mai intransigente, alimentau ura dintre partide şi clase şi proiectau întreaga tulburare internă pe plan extern, denaturând astfel în ochii poporului datele situaţiei internaţionale. Propaganda străină profita de această criză prelungită pentru a spori confuzia la a cărei creare contribuise. Parcă am fi, o jumătate de veac mai târziu, în Cetatea lui Bucur, nu degeaba numită micul Paris. În concluzie, „Franţa părea să fi pierdut sensul Europei", în loc să-i dea conţinut.

Cât priveşte Italia, aceasta „părea să se fi oprit în pragul lui Quattrocento". Dictaturile dau totdeauna timpii înapoi. Doi actori de prim plan ocupă scena: Il Duce şi Il Conte - intrigă şi iubire. Sau invers. Şi bineânţeles, putere. Oarbă. Analiza acestui „cuplu" care va sfârşi tragic prilejuieşte basarabeanului nostru cu ceva sânge britanic în vine, o pagină de mare fineţe. N-o citām ca să nu ne lungim şi ca să nu vă răpim plăcerea surselor primare.

Drumul către Europa a fost lung şi obositor. Peste tot amorţeală, gust amar, meschinării, laşităţi: „Minciuna guverna raporturile dintre state. Înainte chiar de a se fi declanşat războiul, ea făcuse pacea imposibilă. Securitatea murise". În drum spre patrie, Grigore Gafencu ţine să treacă prin Belgrad. Ca un bun român. Trei luni mai târziu bate Turcia şi Grecia. Zadarnic! „Vechea Europă avea să se sfârşească o dată cu arborarea steagului cu zvastică pe Acropole". Dansul săbiilor era în toi. Ce putea face o biată ţară ca România într-o lume atât de bântuită de „interese" decât să încerce să supravieţuiască în ciuda circumstanţelor. Noi ne oprim la Dunăre, nu mergem mai departe, pentru că de-aici încolo miroase iarăşi a praf de puşcă şi prostie geopolitică.

Nicolae DIACONU

Grigore Gafencu: *Ultimile zile ale Europei,* Bucureşti, Editura Militară, 1992.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Funia de nisip şi Prizonierul norilor

– convorbire cu poetul Radu Boureanu –

L.C. — Maestre, faceţi parte din generaţia cea mai vârstnică a scriitorilor contemporani. În unele ţări acesteia i se spune generaţia academică.

R.B. — Dragă, nu te grăbi. Mie unul îmi place epitaful scriitorului francez Piron: „Ci– gît Piron qui ne fut rien. Pas même academicien".

L.C. — De acord, mai ales că m-ar interesa altceva, anume să evocaţi perioada şi, pe cât posibil, atmosfera debutului dumneavoastră literar, faţă de care ne despart mulţi ani şi, probabil, multe alte lucruri.

R.B. — Începuturile mele literare datează de pe vremea când locuiam pe strada Romană, la trei case de Constantin Noica. De cunoscut însă, l-am cunoscut mai târziu şi am rămas buni prieteni. M-a durut foarte mult când s-a despărţit de noi. La început am colaborat la *Lumea copiilor*, a lui Batzaria. De aici trebuie să tragi concluzia, deşi nu pomenesc chestiunea antipatică a „datării", că eram foarte tânăr, nici măcar un adolescent. Mai târziu, evident, l-am vizitat intens pe Eugen Lovinescu, fără a-l considera un îndrumător al meu. Cu toate că vedea în mine „un poet al bălţilor", n-a avut răbdarea de a urmări direcţia evolutivă a poeziei mele. Generaţia cu care mă simt solidar prin formare era una complicată însă, cu certitudine, mai conturată în raport cu cea a timpurilor de astăzi, mai dinamică. Mai precisă, şi aş putea adăuga, pe atunci, chiar gestaţia era mai dinamică la individul scriitor. Nu incriminez şi nu „bârfesc" timpurile de azi dacă afirm că totuşi nu sunt mulţumit în forul meu interior de anumite modernisme contemporane, nesusţinute de cultură şi vibraţie. Am spus mai înainte că structura formativă a generaţiei mele a fost destul de conturată. Dar nu pe măsura generaţiei anterioare, a lui Blaga, Pillat, Rebreanu.

L.C. — À propos de asta. Cine erau „venerabilii" generaţiei dvs?

R.B. — Brătescu-Voineşti, Ibrăileanu, Minulescu, Rebreanu, Chendi, Iorga.

L.C. — Astăzi e la modă ca scriitorii, de fapt unii dintre ei, cu accentele personalităţii puse pe temperament, să se amestece în politică. E vorba de acea politică făcută, aş zice, în detrimentul culturii. Paginile din ce în ce mai puţine ale revistelor literare, ajunse, posibil şi din acest motiv, la tiraje confidenţiale, sunt ocupate cu articole politice. Nu-mi pot reprima curiozitatea de a vă întreba cum stăteau lucrurile acum o jumătate de secol?

R.B. — Cred că atunci nu se confunda literatura cu politica şi invers. Asta nu înseamnă că scriitorii nu făceau politică. Îmi vin în minte numele lui Perpessicius şi Tudor Vianu, două ultrastimabile persoane care activau politic, însă colateral, şi nu infuzau textele lor literare decât cu spiritualitate.

L.C. — Mă păstrez în raportul trecut/prezent care, trebuie să recunosc, a fost unul din modelele comparative folosite frecvent în toate domeniile, fie că erau politice, economice sau culturale. Vin, de aceea, şi vă întreb dacă atunci când aţi debutat se putea trăi din scris, ca să facem o comparaţie cu prezentul. Astăzi, e clar: nu e posibil să trăim din scris. Poate e vulgar ce spun dar e, totodată, şi adevărat. Pentru o poezie genială, să zicem *Odă de metru antic*, serviciile contabile ale Uniunii Scriitorilor, şi nu numai ale ei, oferă în bani contravaloarea a trei mici sau mititei, cum corect li se spune, care, şi aceştia, arată tot mai adecvaţi denumirii.

R.B. — Sigur, situaţia este deosebit de tristă. Află însă că înainte orice debutant putea trăi de pe urma talentului său artistic. Şi, ca să nu mă pierd în amănunte, îţi comunic esenţialul: se putea trăi foarte bine.

L.C. — Câtă pensie aveţi?

R.B. — La fel ca şi Geo Bogza, ca şi alţi scriitori, am 14.000 de lei. Oricum am pune valoarea pensiilor noastre alături de salariile politicienilor şi parlamentarilor, nu reuşim să ajungem la nivelul acestora nici cu metrul pus deasupra. Deşi avem o operă în spatele nostru. Politicienii retribuiţi de stat fac sau nu fac nimic, iar parlamentarii primesc salariu şi când absentează. În literatură, încă nu există pensie pentru ceea ce n-ai făcut.

L.C. — Aţi fost poet, actor şi pictor. Aceste daruri sădite în dvs s-au împlinit concomitent sau pe rând?

R.B. — Desenam încă din clasele primare. Pictura mi-a plăcut întotdeauna. A fost o îndeletnicire de familie, printre amatori numărându-se şi Eugen Boureanu şi mama mea. Am fost prieten cu mulţi pictori, cu Miracovici, cu Lucian Grigorescu, Pallady, Ştefan Constantinescu. Ca portretist, m-am exersat pe modele celebre, Pallady şi Miracovici. Totuşi, portretistica mea e mai amplă. Am prezentat într-o carte intitulată *Văzuţi în oglinda timpului* multe alte figuri, prinse de creionul sau penelul meu în mod ocazional, câteodată în timpul întâlnirilor literare sau a şedinţelor de redacţie. Cu unii dintre pictorii consacraţi am fost bun prieten sau un obişnuit al atelierului lor. Pe vremea când încă locuiam pe strada Romană, evocată în dialogul nostru, la câteva case mai departe, străjuite de un mic magazin de coloniale, se afla un văr al lui Tonitza, unul Climescu, unde maestrul îşi avea atelierul. Stăteam ore întregi să privesc cum lucra Tonitza, care mă întreba: „Îţi place?". Doamne, ce întrebare! Să-mi placă mie? Eram Vrăjit! Am frecventat, de asemenea, atelierul lui Dărăscu, aflat lângă Baia centrală, în apropierea bisericii de acolo, azi dărâmată. Şi, te rog să mă crezi, Tonitza, Dărăscu şi ceilalţi mă apreciau ca pictor.

L.C. — Maestre, cu ce actori eraţi prieten?

R.B. — Cu chiar opusul vârstei mele (de atunci), Tony Bulandra, cu Iancovescu. Am fost cu mulţi dintre actori, dacă nu prieten, bun coleg, deşi nu am frecventat scena prea mult.

L.C. — Spuneţi-ne o întâmplare legată de prezenţa dumneavoastră pe scenă, locul unde se nasc atâtea anecdote.

R.B. — În *Au grand large (Călătoria cea mare)*, piesa dramaturgului englez, Sutton Vane, în care jucam, prin alternanţă, când eu, când Fory Eterle, alături de Jules Cazaban, interpretam rolul unui avocat. Ne aflam pe „corabia eternităţii". Mă pune dracu să citez câteva versuri în latină. Înainte de a ţi le spune, precizez că am avut un superb profesor la Liceul „Matei Basarab", pe Mitriţă Constantinescu, unul cu cioc, dar nu ca Everac. Deci am început: „Quid facit letas ad segetes ungere vitas, vertere Mecenas... şi am continuat timp de mai multe secunde. Surpriza a fost că, la terminarea acestei intruziuni în textul dramaturgului englez, un necunoscut din sală a continuat scandarea hexametrilor latini în liniştea imperturbabilă. Lumea teatrului din vremea actoriei mele era, cum să spun, spiritual cabotinescă.

L.C. — În domeniul literar, la ce lucraţi azi?

R.B. — Vreau să scriu un poem, *Patria în timp şi netimp*, adică în timpul actual, nu ca o jelanie, ci ca o etalare a omului divers la timpuri spirituale diferite. Vorbesc aici despre dragostea pentru două ţări, România şi Franţa (poate ştii, mama mea era franţuzoaică, născută la Paris, iar bunicul meu, la vremea sosirii în Bucureşti, era instructor de scrimă, adus din Franţa de către personalităţi conducând la Jokey Club din România) şi despre tristeţea adunării ghemului amintirilor.

L.C. — Înainte de a sosi la dumneavoastră, câţiva prieteni mai vârstnici mi-au atras atenţia asupra bibliotecii pe care o aveţi. Mi s-a spus că e plină de rarităţi. Vă orânduiţi singur cărţile sau de acest lucru se ocupă doamna dumneavoastră? Ce cărţi preţioase aveţi în bibliotecă?

R.B. — Mai am câteva, pe cele mai multe a trebuit să le vând.

L.C. — Cum se desfăşoară o zi de lucru la 87 de ani?

R.B. — Încep, de obicei, prin a scrie. În paranteză fie spus, am un volum de versuri la „Albatros", de mai bine de un an. Am vrut să-l retrag, dar n-am putut rezista rugăminţilor Getei Dimisianu de a-l lăsa pentru o tardivă tipărire. Revizuiesc manuscrisele. Scriu poezii noi. În acelaşi timp cu *Patria în timp şi netimp*, lucrez la *Prizonierul norilor*, în care am un act în versuri libere evocându-i pe Brâncuşi şi Modigliani. Lucrez întristat de costul tot mai ridicat al hârtiei, care este speculată şi întrebuinţată în aşa fel ca editurile să dea faliment. Citesc mult, fiind imobilizat câteodată în fotoliu de durerile rebele ale unei infiltraţii făcute greşit, care mi-a atins nervul sciatic.

L.C. — Care sunt lecturile dumneavoastră predilecte?

R.B. — Literatură franceză, rusă, suedeză.

L.C. — Dintre scriitorii români pe cine citiţi?

R.B. — Şi pe Panait Istrati pentru că e profund, divers şi la gradul lui de cultură are cultură.

L.C. — L-aţi cunoscut pe Panait Istrati?

R.B. — L-am cunoscut într-o curte din „mahalaua veseliei", la G.M. Zamfirescu acasă. Era toamnă, iar noi stăteam la o masă lângă un copac sub adierile porumbeilor dintr-un hulubar. Am petrecut vreo două ore inubliabile cu marele scriitor.

L.C. — Atelierul de pictură se află în aceeaşi cameră cu biroul de lucru?

R.B. — Nu, se află într-un mic intrând pe care l-a pictat timpul şi ploaia, datorită lipsei de grijă şi seriozitate a ICRAL-ului. Cei în măsură n-au făcut o reparaţie măcar a acoperişului, care reclama de multă vreme intervenţia lor şi, ca să fiu mai exact, aproape că-mi plouă în casă. Spre tristeţea soţiei mele, nu mă mai pot apropia de atelier.

L.C. — La ce vă gândiţi când nu puteţi picta?

R.B. — La minunatele vacanţe de la Balcic, unde exista o adevărată colonie culturală, pe timpul verii. Fănică Constantinescu, Miracovici, Iancovescu îşi făcuseră case pe partea mai înălţată a litoralului, însă în urma unor alunecări de teren acestea au ajuns în mare. Iancovescu spunea, făcând haz de necaz, că are temple scufundate. Frumoase şi însorite vremi.

L.C. — Cum vi se par vremile de acum? Uniunea Scriitorilor ştie de dumneavoastră sau ce mai ştiţi dvs. de ea? Ar fi multe de discutat la acest capitol. Vă consideraţi un om „Uitat"?

R.B. — Am scris odată un articol, reprodus în cartea mea, *Funia de nisip*, despre conflictul dintre generaţii care, dacă nu e unul organic, reprezintă cel puţin o fluctuaţie a spiritelor de la răsărit la apus, de la sud la nord.

L.C. — Interesantă metaforă. Se întâmplă însă, în plus, ceva regretabil.

R.B. — Poate, la noi, mai mult.

L.C. — Da şi nu. Am să vă dau un exemplu din lumea considerată, faţă de frământările de aici, civilizată. Am citit cu aproape două decenii în urmă: doi liceeni au pus pariu unul cu celălalt că Jacques Prévert, poetul preferat al adolescenţilor şi nu numai al lor, e încă în viaţă. Vă închipuiţi ce lucru groaznic. Unora li se părea uluitor că Prévert mai e în viaţă. Iar la noi, unde înclin, totuşi, să cred, ca şi dumneavoastră, că faptele sunt cu mult mai groteşti, Eugeniu Ştefănescu–Est, mort la Galaţi în vârstă de 99 de ani, era „îngropat" cu vreo zece ani înainte de dicţionarele literare.

R.B. — Eu cred că şi incultura şi graba spre incultură, politica făcută cu fervoare şi înlocuind hrana spiritului, atitudinile şi „latitudinile" unor oameni responsabili au produs acest fenomen – nu iau numai cazul meu – în care mulţi dintre prozatori şi poeţi au fost lăsaţi la oblânc. Cred că nu e vorba de o trecere a timpului, ci a timpanului auditiv, sufletesc şi, în general, a vremii noastre. Ne-au uitat.

L.C. — Vă mulţumesc pentru întrevedere şi, în aşteptarea ICRAL-ului, a măririi pensiei, a unui telefon de la confraţi sau de la Uniunea Scriitorilor, vă las în paza Celui de Sus şi a minunatelor lucruri pe care le-aţi făcut cu mintea, cu mâna, cu sufletul pentru semenii dumneavoastră.

Convorbire realizată de Lucian CHIŞU

Cu biblic surâs

Am ars în adâncul fiinţei pentru tot,
pentru tot ce am crezut;
timpul m-a luat, timpul m-a pierdut,
din cît am păşit mai mult mi s-a luat,
cu biblic surâs tacit am stat,
mă împart între zâmbru şi ceasul galic
mă duc către umbră prin veacul metalic.

RB

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

UNDEVA ÎN EST

- O metamorfoză în cheie FA -

Palatul se ridica pe coama dealului, delimitându-le lumea de pustiul Nordului în sus, al Sudului în jos, lăsând suflarea vântului nimicului din stânga, dar închizându-le orizontul vieţii, dincolo de zare, spre dreapta. Acolo vieţuiau ei, adică se năşteau, se mişcau şi mureau. Nu plecau niciodată dincolo, străjerii păzeau porţile cu străşnicie. Se agitau ca nişte fantasme prin mâlul gros al Palatului, încoace şi încolo. Unii descărcau căruţele cu paie ce veneau dintr-o parte, pe care alţii le încărcau la loc, ducându-le în altă parte. Mişunau peste tot, fără noimă şi fără rost, umbre de mâl.

Peste Palat şi lumea lui domneşte stăpân, Tabloul. El nu are fiinţă ci doar prezenţă, o omniprezenţă ce îl dispensează de a mai fi. Tabloul este făcut din frică, frică ce o dăruieşte cu mărinimie umbrelor de mâl, care, resemnate, o poartă cu grumajii plecaţi. De la Tablou emană marile *porunci:* să nu vezi Cerul ci doar Tabloul, să nu vezi Lumea ci doar Palatul, să nu vezi Omul ci doar Mâlul lui. E greu păcatul călcării poruncii. Cei care o fac ajung în temniţă şi nu mai ies din ea. Palatul îşi are păcătoşii lui, care au ieşit din umbră şi din mâl devenind victime, generând astfel călăul şi osânda, căci nu poţi fi victimă fără călău şi nici călău fără osândă.

Prin Palat mişună umbrele de mâl purtându-şi frica. Mişcarea lor e dirijată de Sluga Absolută, amestec de umbră neagră şi mâl dens. Ca şi Tabloul, Sluga Absolută nu are fiinţă sub platoşa ei de mâl dens, ci doar prezenţă, prezenţă ce transformă porunca în *lege* şi ordin de execuţie. Slugile Absolute vieţuiesc în jurul Tabloului. Sunt creaţiile lui, fără el nu ar exista. Sunt legate de el cu funii groase prin care îşi sug frica şi hrana îmbelşugată. Sluga Absolută nu îşi gândeşte condiţia de slugă, fiind ocupată cu ordinul şi poziţia sa faţă de Tablou. Nu vede umbrele de mâl şi nu se loveşte de ele. La căderea serii, Sluga Absolută, extenuată, doarme fără vise. Când, uneori are coşmaruri, visează Tabloul.

Prin Palat mişună umbrele de mâl purtându-şi frica.

Mişcarea lor e controlată de Sluga-Slugă, amestec de umbră cenuşie şi mâl moale. Sluga-Slugă are fiinţă sub platoşa groasă de mâl moale. Slugile-Slugi vieţuiesc în jurul Slugii Absolute, legate de ea cu frînghii împletite prin care îşi sug nimicnicia şi hrana consistentă. Sluga-Slugă îşi gândeşte condiţia de slugă, uneori, când, în agitaţia ei zeloasă, se ciocneşte de umbrele de mâl şi le vede. La căderea serii, Sluga-Slugă cade extenuată într-un somn adânc, plin de vise; visează să ajungă Slugă Absolută. Când uneori are coşmaruri, visează umbrele de mâl.

Prin Palat mişună umbrele de mâl purtându-şi frica.

Mişcarea lor haotică mută carele cu paie la nesfârşit, de sus în jos şi de la dreapta la stânga sau invers. Îşi umplu tolba cu trude de tot felul, şi-n prag de seară şi-o golesc în nimicul zilei. Sunt toate umbre de mâl, căci Tabloul şi Slugile sale au ridicat la rang de lege cel mai brutal instinct - mai brutal chiar decât sclavia - pornirea de a uniformiza. Nu le-au dat uniforme, dar umbrele se recunosc uşor. Sub platoşa lor subţire de mâl, ele au fiinţă. În amurg, când le năpădesc gândurile, umbrele de mâl îşi plâng condiţia şi-şi blestemă destinul care, prin Tablou, le-a hărăzit frica. La căderea serii, umbrele de mâl cad ostenite; adorm visând noapte de noapte, că destinul s-a îndurat de ele şi le-a spălat mâlul.

În mijlocul Palatului se ridică măreţ Templul celor care Judecă. Ei împart Dreptatea şi veghează Ordinea. Uneori, nedreptăţite, umbrele de mâl se duc să-i caute. La uşa Dreptăţii, Uşierul îi opreşte în prag. În Templu nu intră umbre, nici jalbele lor. Ele rămân afară, umbre-umbre sau umbre vinovate. Amară e vinovăţia. În Palat nu există umbre care au dreptate. Uneori, o umbră de mâl se izbeşte de câte un ordin. Ea este pedepsită şi închisă. În închisoare, umbra de mâl devine altă umbră. Când eşti judecat, ţi se fixează „o imagine" care devine mai reală ca tine, o umbră a cărei umbră devii tu însuţi. Şi nu ea trebuie să semene cu tine, ci acum, tu trebuie să semeni cu ea. În închisoare nimeni nu e niciodată tare, te obişnuieşti doar cu o serie de lucruri. Să ne îndurăm de umbrele de mâl ce ies din închisoare tot umbre. Uneori, câte o umbră de mâl se izbăveşte de frică şi se izbeşte de Tablou. Ea este condamnată şi încarcerată. În carceră, când privaţiunea a ajuns la o limită ce nu mai poate fi depăşită, umbra de mâl devine liberă. „De-acum - îi zise temnicerului - cu biologia mea poţi face ce vrei". În carceră, umbra de mâl îşi spală mâlul. Din carceră, când nu e omorâtă, umbra de mâl iese umbră de om. Să ne plecăm în faţa umbrelor de mâl ce au ieşit din umbră şi din mâl.

Într-un sfârşit, peste palat se lasă liniştea. E atât de adâncă această linişte încât poţi auzi cum umbrele îşi vorbesc. Sluga Absolută îşi revarsă amarul de a nu fi Tablou, Sluga-Slugă îşi revarsă amarul de a nu fi Slugă Absolută sau de a nu avea curajul să devină umbră de mâl. Umbra de mâl îşi revarsă amarul de a-şi suporta mâlul şi de a nu avea curajul să-l spele în temniţă. În închisoare, pedepsitul îşi revarsă amarul de a fi judecat, iar judecătorul, amarul de a exista vinovaţi. În temniţă, victima îşi revarsă amarul faţă de porunca ce îl condamnă, iar călăul, amarul faţă de victima pe care o torţionează. În liniştea nopţii RESENTIMENTUL înghiţise întreaga VINOVĂŢIE a Palatului.

Pe paie, în vârful căruţei, Înţeleptul vorbea cu Ucenicul său. Căruţa era şchioapă, paiele erau jilave şi mucegăite, dar Înţeleptul părea să nu observe nimic. Din când în când, slugi zeloase îi răsturnau căruţa, îmbrâncindu-l.

„De ce nu te revolţi?" - îl întreabă Ucenicul - „eşti, doar, Înţelept şi ei ar trebui să te respecte".

„Cu silnic jaf cerca-vor biruinţa/ Ascunde-ţi aurul, plecarea şi credinţa" - îi răspunse Înţeleptul. Şi îşi căută o altă căruţă şchioapă şi alte paie jilave. „Nu eroismul face istoria acestei lumi, fiule, ci truda amarnică a spiritului". Ucenicul rămânea frământat şi descumpănit. Era sfâşiat între admiraţia sa pentru eroismul tânărului prieten încarcerat, ce sfidase Tabloul şi admiraţia pentru stoicismul Înţeleptului ce sfida cu spiritul său Palatul, de sus, de pe grămada sa de paie mucegăite.

„Palatul - ca orice altă lume - stă sub semnul Poruncii, fiule. Porunca dă caracterul Cetăţii şi spiritul legilor sale. Ea vine de la Zei sub forma tuturor scripturilor şi generează felurile de comportament, de toate modurile. Porunca cerească învesteşte Omul cu morală. Cel ce se revoltă împotriva poruncii e vinovat de blasfemie, iar cel ce o calcă, de păcat. Când porunca vine de la oameni, ea „constituie" Cetatea, dându-i Legea ce generează felurile de convieţuire. Legea Cetăţii învesteşte Omul cu libertate şi responsabilitate, iar când e strâmbă, cu sclavie şi cinism. Cel care se revoltă împotriva strâmbătăţii din Lege tinde să *dărâme* Cetatea. Pentru cei ce apără Legea, păcatul se cheamă trădare. Pentru ceilalţi, eroism.. Cel care se revoltă împotriva strâmbătăţii felului de convieţuire tinde să *schimbe* Cetatea. Pentru cei ce apără legile, el este un duşman. Pentru ceilalţi, un curajos. Iar cel ce calcă acest mod de convieţuire, cu toată strâmbătatea lui, e vinovat de infracţiune. Păcatul se ispăşeşte, iar vina se pedepseşte. Aceasta e lumea noastră strâmbă, fiule, cu sfidare şi cu călcare, cu păcat şi vină, cu ispăşire şi pedeapsă". Ucenicul rămase nedumerit. El nu înţelegea nici vinovăţia tânărului său prieten încarcerat şi nici impunitatea Slugii, după cum nu înţelegea nici relativitatea păcatului văzut de unii ca eroism şi de alţii ca trădare.

„Păcatul, fiule, ca şi frumosul, se află în ochii celui care priveşte".

„E mult prea strâmbă lumea aceasta, Înţeleptule, de ce nu încerci să o îndrepţi"?

„Lumea s-a născut strâmbă, fiule, o dată cu Adam, care a călcat porunca. Dar nimeni nu a fost acolo să stea de vorbă cu el, să afle dacă ceea ce credea despre păcat este totuna cu ce credea şi bunul Dumnezeu. Cine poate şti dacă pentru el tentaţia mărului nu a justificat pedeapsa şi dacă nu a purtat cumva în suflet ranchiuna pe care, peste veacuri, ne-a transmis-o şi nouă prin resentimentul uman ce caracterizează toate vinovăţiile lumii. O lume dreaptă, fiule, se poate doar visa".

„Hai să o visăm" - îi spuse Ucenicul - şi adormiră pe grămada lor de paie. Dar nu apucară să o viseze. Slugi grăbite, în zelul lor către nimic, le răsturnară căruţa.

„S-a adunat prea multă strâmbătate, Înţeleptule", i-a strigat Ucenicul. „Schimbă lumea!" Înţeleptul l-a privit trist.

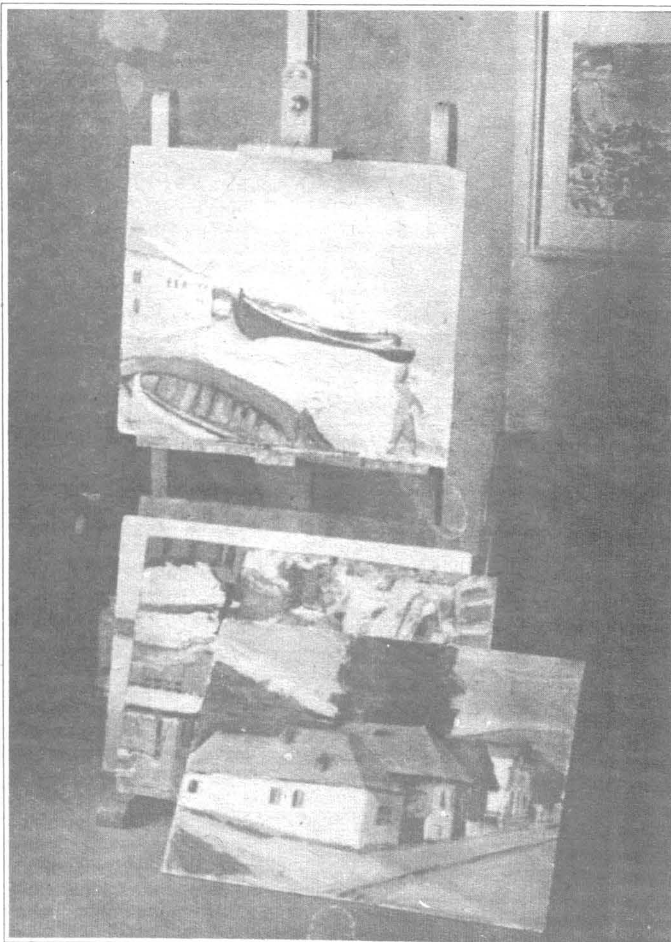
„S-ar putea să nu-ţi placă noua strâmbătate, fiule" - îi spune - ridicând privirea spre cer şi implorând Zeii.

Fulgerul căzu cumplit peste Palat, lovind Tabloul şi pârjolind slugile. Iar potopul valurilor înalte, ce a acoperit coama dealului, a spălat tot mâlul.

Palatul nu mai are mâl şi nici străjeri. Prin porţile deschise, vânturile bat acum unde le trimit Zeii şi se împart spre cele patru zări. Iar umbrele spălate de mâl se lasă în voia lor. Sunt oamenii noi, porniţi în drumul lor spre alte umbre şi alte deveniri.

Multe s-au schimbat în Palat. La început, s-au născut noile *porunci:* să te uiţi la CER, să te uiţi la LUME şi să fii OM. Spălate de mâl, umbrele s-au topit în oameni, oameni cu ochii la cer. Curând, a

Victime sunt doar eroii. Ceilalţi sunt năpăstuiţii sau uitaţii.

Şevaletul maestrului Boureanu

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

apărut un fenomen ciudat: oamenii au început să vadă pete de umbră la cei pe care îi priveau. „Nu vezi că ai pete de umbră?“ își strigau unii altora.

Cetatea s-a împărțit în cei care strigau și cei la care se striga. Strigătorii vedeau doar umbrele strigaților, strigații, doar umbrele strigătorilor. Slugile, cele scăpate de marele potop, s-au împărțit printre oameni, printre strigați și strigători, după o noimă pe care nimeni n-a mai descurcat-o. Și nimeni nu i-a mai băgat în seamă, căci Palatul nu mai avea slugi, ci Dregători.

Dregătoria a devenit visul Cetății. Noaptea, toată suflarea Palatului o visează. Ocupați ziua cu umbra celorlalți și noaptea cu visul dulce al dregătoriei, oamenii n-au mai apucat să-și facă și *legi* noi. Și n-au mai apucat să se uite și la lume, la lumea lor care se strâmba încet, încet. Și nici la Cerul lor, care nu mai apucase să apară.

E trist Ucenicul, pe grămada lui de paie.

„Înțeleptule, în piață, o fostă slugă striga mulțimii: cu toții ați avut dreptul la temniță! De ce nu v-ați spălat mâlul? Cu mâlul vostru nu puteți judeca mâlul meu!“

„Înțeleptule, unde-i victima și unde-i călăul?“

„Victime sunt doar eroii, fiule, restul sunt doar năpăstuiții“.

„Și călăul? Pe el îl caută cu ardoare eroul meu prieten“.

„Îl înțeleg fiule. Experiențele amare duc la înțelepciune doar în spiritele mari. Nu rareori eroii ies din ele doar cu ranchiună. Iar transformarea călăului în umil supus e cea mai rapidă și eficientă metamorfoză. Nu pe el ar trebui să-l caute eroul tău prieten, ci osânda și ar trebui să vegheze ca ea să fie ispășită de călăi“.

„E strâmbă și această lume, Înțeleptule. Mai schimbă o dată lumea“.

„Nu o mai pot schimba. Acum este a lor. Doar ei o pot schimba...sau distruge...Dar fiule, una din cele mai strâmbe strâmbătăți a murit: oamenii nu mai visează în fiecare noapte să se spele de mâl“.

Peste grămada de paie s-a așternut tăcerea. Într-un târziu, Înțeleptul îi spune: „victima, fiule, ca și călăul, judecata, ca și osânda vor fi uitate. Amintirile noastre au bătaie scurtă. Peste toate, în cele din urmă, se va așterne UITAREA.

Au adormit într-un târziu și au dormit așa, ani mulți.

Vremea s-a cernut peste Palat și i-a tocit colțurile. Au apărut alți oameni și alte pete de umbră. Din când în când mai răsare amintirea unui călău, a unei slugi, a unui Tablou cu șterse culori. Dar amintirile n-au viață lungă și se rod de timp, falsificându-se.

Pe grămada mea de paie stau trist și mă uit la LUME. Mă copleșește amărăciunea adevărului din cuvintele altui Înțelept, venit din altă parte... „totul va fi uitat și nimic nu va fi reparat. Rolul răscumpărării, fie prin răzbunare, fie prin iertare, va fi luat de uitare“.

Pe grămada mea de paie stau trist și mă uit la OM. Oare vom fi în stare odată, să trecem din umbră în ființa care o însoțește?

Pe grămada mea de paie stau trist, mă uit la CER și-mi caut zeii. Oare vom continua a ne închina mereu unui Dumnezeu prost ales?

Am definit metamorfa (Literatorul, 30/1992) ca un demers filosofic către realitate. Ea este structurată ca o narațiune (de unde aroma literară sau cheia ei LA) cu subiect o problemă de natură filosofică (de unde aroma ei filosofică sau cheia ei FA).

Metamorfa selectează, din mulțimea infinită a tuturor ideilor umane, o mulțime finită, *problematica*. Din această mulțime, printr-o operație matematică, metamorfa obține o *clasă de echivalență,* relevând astfel caracterele *invariante* ale problematicii respective.

Metamorfa de mai sus tratează problematica *vinovăției* și a *ispășirii* ei.

*
* *

Să notăm cu I, mulțimea ideilor unei colectivități și cu Pr, mulțimea tuturor ideilor referitoare la vinovăție și ispășire, la momentul dat, $t=t_0$. Evident, o „problematică“ este o submulțime a lui I, $Pr \subset I$.Partiționăm mulțimea Pr în 3 submulțimi („subproblematici“): Le (legile), Vi (vinovățiile referitoare la legile Le) și Pe (pedepsele relative la vinovățiile Vi). Mulțimile Le, Vi, Pe sunt două câte două disjuncte, iar reuniunea lor dă Pr. Notăm Ur, mulțimea urmărilor pedepselor, cu Ur inclusă în diferența între I și Pr (notată I/Pr). Pentru simplificare, considerăm pe Ur formată din 3 elemente (resentimentul - îl notăm $\ominus$, iertarea - o notăm $\oplus$ și uitarea - $\varnothing$, desigur ele putând fi mult mai numeroase.

Facem în continuare ipoteza simplificatoare că toate corespondențele $Le \xrightarrow{\alpha} Vi$, $Vi \xrightarrow{\beta} Pe$, $Pe \xrightarrow{\gamma} Ur$ sunt funcții (oricărui element din domeniu îi corespunde un unic element din codomeniu, adică fiecărei legi îi corespunde o vină, fiecărei vine, o pedeapsă). Desigur, o lege poate pedepsi mai multe tipuri de vină și invers, dar simplificarea nu invalidează argumentația. Să considerăm acum, „o mulțime de calități“ stratificată (într-o valorificare fixă la o colectivitate dată), pentru simplificare doar cu două niveluri: nivelul superior (I) și nivelul inferior (II).

Să considerăm mulțimile trLe, trVi, trPe, care conțin „trepte (niveluri) de...“ Astfel, din metamorfă se observă că /trLe = {CERUL (îl notăm ●), CETATEA (o notăm ■)}, trVi = {BLASFEMIE (o notăm ▲), PĂCAT (îl notăm ✻)} sau {PĂCAT, VINĂ} și trPe = {OSÂNDA (+), PEDEAPSĂ (≠)}. Evident, mulțimile respective pot avea oricâte elemente.Să considerăm aplicațiile A, B, C de la mulțimile Le, Vi și Pe, la mulțimile stratificate în două niveluri trLe, trVi, trPe. Se observă că aplicațiile A, B, C sunt funcții surjective, asociind unei legi (element din mulțimea Le) unei vine (element din mulțimea Vi) sau unei pedepse (element din mulțimea Pe), o „calitate“.

Astfel, aplicația A asociază unei legi $1 \in Le$ caracter divin (A (1) = CERUL) sau caracter uman (A (1) = CETATEA).

Mulțimile trLe, trVi, trPe sunt incluse în diferența între mulțimea I și Pr, I/Pr.

Să considerăm în final, aplicația care duce elementele din mulțimea pedepselor Pe, în mulțimea urmărilor pedepselor, Ur.

Definiție: Numim metamorfă LEGE, metamorfă VINOVĂȚIE, metamorfă ISPĂȘIRE și metamorfă URMARE, metamorfele corespunzătoare aplicațiilor A, B, C, și γ.

Metamorfa LEGE structurează mulțimea Le în două clase de echivalență:

A^{-1}(CERUL) = mulțimea tuturor poruncilor divine

A^{-1}(CETATEA) = mulțimea tuturor legilor umane

(A^{-1} fiind intuitiv, un fel de „preimagine“).

Metamorfa UITARE structurează mulțimea Pe în trei clase de echivalență:

$$\gamma^{-1}(\ominus)\,\gamma^{-1}(\oplus),\ \gamma^{-1}(\varnothing)$$

Se observă că în urma celor 4 metamorfe „parțiale“ (la nivel de problematică) obținem o partiție pe mulțimile Le, Vi, Pe și Ur. În urma acestei partiții, pe mulțimile Le și Vi avem câte o relație de echivalență (notată ~):

dacă $1_1,\ 1_2 \in Le;\ \ 1_1 \overset{A}{\sim} 1_2 \Leftrightarrow A(1_1) = A(1_2)$

dacă $v_1,\ v_2 \in Vi;\ \ v_1 \overset{B}{\sim} v_2 \Leftrightarrow B(v_1) = B(v_2)$

citite astfel: două legi (sau vinovății) din mulțimea legilor Le (sau vinovățiilor Vi) sunt echivalente față de aplicația A (sau B) dacă și numai dacă ambele au caracter divin (sau uman).

În schimb, pe Pe avem două relații de echivalență $\overset{C}{\sim}$ (proiecția de la pedepse la „nivelurile“ de pedeapsă) și $\overset{\gamma}{\sim}$ (proiecția de la pedepse la „urmarea“ pedepselor):

$p_1,\ p_2 \in Pe;\quad p_1 \overset{C}{\sim} p_2 \Leftrightarrow C(p_1) = C(p_2)$

$p_1 \overset{\gamma}{\sim} p_2 \Leftrightarrow (p_1) = (p_2)$

Mai mult decât atât, o relație de echivalență pe Pe este o submulțime în Pe x Pe, deci aspectul se complică prin posibilitatea intersectării celor două relații de echivalență.

Să presupunem acum că diagramele rezultate din unirea lanțului:

$Le \overset{\alpha}{—} Vi \overset{\beta}{—} Pe \overset{\gamma}{—} Ur$

cu $trLe \overset{\alpha'}{- - -} trVi \overset{\beta'}{- -} trPe$

prin aplicațiile A, B și C sunt comutative, adică există aplicațiile-------→ astfel ca

$\alpha' oA = Bo\alpha$, $\beta' oB = Co\beta$ și că

α'(●) = ▲ β'(▲) = +

α'(■) = ✻ β'(✻) = ≠

Se observă atunci cum clasele de echivalență din Le, Vi, Pe se stratifică pe nivelul I (superior) și nivelul II (inferior).

Se realizează astfel o metamorfă orizontală în Pr, „de nivel“ și se definește o relație de echivalență „orizontală“ pe Pr:

$x, y \in Pr\ \ x \sim y \Leftrightarrow x, y \in I$ sau $x, y \in II$

citită astfel: două idei x și y din probelmatica vinovăției și ispășirii sunt echivalente dacă aparțin nivelului I sau nivelului II.

Se observă că cele 3 metamorfe A, B. C sau o metamorfă globală în Pr. Aceasta face ca cele 3 mulțimi Le, Vi și Pe, adică legile, vinovățiile și pedepsele unei comunități date, la un timp $t = t_0$ dat, să poată fi comparate *obiectiv*.

Metamorfa γ este atipică. Ea face ca *receptarea* (care este subiectivă, depinzând de individ) perechii (osândă-pedeapsă) sub forma resentimentului, iertării sau uitării, să fie întâmplătoare (random) creând (imprevizibil) cele șase răspunsuri posibile. *Drama umană* rezultă din distribuția *haotică* a claselor de echivalență relative la relația $\overset{\gamma}{\sim}$ (metamorfa URMĂRII) față de distribuția *ordonată* („așezată“ de-a lungul instoriei și impregnată cu natura umană) a claselor de echivalență relative la relația $\overset{\circ}{\sim}$ (metafora „de nivel“).

Așa apar discordia, antagonismul și dihonia în Cetate, la orice modificare (evoluționară sau revoluționară) a datelor inițiale.

Drama personală rezultă din comparația mulțimii I cu propriul univers ideatic. În acest caz, metamorfele A, B, C și γ se pot modifica cu fiecare EU în parte, iar împărțirea în clase de echivalență devine barocă.

Vremea s-a mai cernut peste palat și i-a mai tocit colțurile. Au apărut noi oameni și alt baroc uman. Acum se strigă altfel, dar se strigă, căci revolta e aceeași, unică și perenă.

Doar metamorfele s-au schimbat.

Sorin COMOROȘAN

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

TIMOTEI CIPARIU în corespondenţă

Pentru a reconstitui viaţa social-politică şi culturală din Transilvania de la mijlocul secolului trecut ne stau la dispoziţie încă puţine documente. Lipsa lor poate fi suplinită prin apelul la memorialistică şi la corespondenţă. Avem pentru aceasta la îndemână exemplul elocvent al lui George Bariţ care ne-a lăsat moştenire unul dintre cele mai extraordinare tezaure ale trecutului, într-un lot de corespondenţă care depăşeşte cuprinsul a zece volume. Faţă de acest impresionant corpus documentar corespondenţa celuilalt mare bărbat al Ardealului, T. Cipariu, pare insignifiantă. Totuşi, cele peste 700 de scrisori primite de învăţatul blăjean de-a lungul timpului reconstituie un fragment de viaţă culturală, şcolară, academică şi intelectuală de mare interes pentru cei care vor să afle poziţia Blajului în epoca de care vorbim. Căci Blajul a constituit, alături de Braşov şi de Sibiu, unul din principalele centre de cultură româneşti din acest timp, iar Cipariu este tocmai *dirijorul*, dispecerul sau, mai ales, *spiritul rector* al acestei efervescenţe culturale, în spiritul căreia s-a modelat şi s-a format generaţia care a pregătit Marea Unire de la 1918. Pentru acest fapt întâlnirea cu *Corespondenţa primită de Timotei Cipariu*, cuprinsă într-un impozant volum apărut la sfârşitul anului 1992 la Editura Academiei, sub îngrijirea cercetătorilor clujeni Liviu Botezan, Ioana Botezan şi Ileana Cuibus, ni se pare un eveniment cultural de seamă care trebuie marcat ca atare.

Editorii corespondenţei au operat mai întâi o operă de selecţie salutară. Din cele peste 700 de scrisori primite de învăţatul blăjean au selectat doar 437, câte li s-au părut lor mai importante. Apoi au organizat materialul pe două categorii: 1. corespondenţa primită de la instituţii şi 2. cea de la persoane particulare, organizată alfabetic, în funcţie de emitenţi. Ne putem face astfel o imagine cvasi-completă despre legăturile pe care Cipariu le are cu lumea culturală a vremii sale şi cu modul în care personalitatea sa este percepută în cele mai diverse straturi ale populaţiei româneşti (şi nu numai) din Transilvania, şi din alte ţinuturi locuite de români. Căci corespondenţii săi sunt oameni de profesiuni diferite: anticari, bibliotecari, studenţi, preoţi şi protopopi, profesori şi publicişti, pictori, militari, funcţionari, săteni din cele mai depărtate colţuri ale Ardealului, de la Satu Mare până în Făgăraş, şi de la Năsăud până în Banat sau în satele din ţinutul Crişurilor, iar de aici până la Viena, Berlin, Cairo, Leipzig, Torino, Roma şi alte mari centre de cultură europene, de unde îi vin veşti, informaţii politice şi literare, propuneri, cereri sau rugăminţi de ajutor pe care Cipariu, cu obişnuita sa generozitate, a căutat să le rezolve pe toate în folosul naţiei. Numeroase sunt asociaţiile studenţeşti care îi scriu, între care Societatea de lectură a junimii studioase din Oradea, cea a teologilor români din Viena, cele ale studenţilor din Debreţin, Gherla sau Cernăuţi, la care se adaugă Societatea pentru fond de teatru român sau Reuniunea femeilor române din Braşov. Ele îi aduc mulţumiri pentru trimiterea gratuită a *Archivului* sau a unor cărţi sau i se cer ajutoare şi prenumeraţii la unele din lucrările lor, scrisori în care filologul blăjean este numit cu apelativul „bărbat al luminii“, care „ne-aţi înrâurit apa făcătoare de viaţă eternă a culturii şi a ştiinţei“, precum spun cei de la Societatea de lectură Alexi-Şincaiană din Gherla, în aprilie 1870.

Corespondenţa aceasta ne dă apoi informaţiile cele mai precise asupra modului în care Cipariu şi-a adunat cărţile preţioase din celebra lui bibliotecă. Aflăm astfel de legăturile sale directe cu mari centre de editură din lume, precum firma Brockhaus din Leipzig, anticariatul Asher et Co. din Berlin, librăria şi editura J. Schratt din Viena, cu librăria şi anticariatul Fr. A. Perthes din Gotha, cu editura şi tipografia Filtsch-Krafft din Sibiu, cu anticariatul Burián Pál din Cluj, cu editurile Socec şi Wartha din Bucureşti, care îi trimiteau regulat cărţi, cataloage şi-i furnizau informaţiile trebuitoare. La Berlin, Leipzig şi Viena avea câte două rânduri de edituri-librării, la care se adăugau altele de la Cairo, Arad, Oradea sau Istanbul. Revelatoare este în acest sens corespondenţa cu librarul Simion Petrovici din Cairo-Galata-Constantinopol, care îi furnizează majoritatea cărţilor şi manuscriselor sale orientale, alături de librăria lui Josef Klemm din Viena. Funcţionând din 1835 şi ca director al tipografiei blăjene, Cipariu va porni din anii aceştia munca de adunare şi conservare a cărţilor vechi româneşti, dar şi a celor străine trebuitoare muncii sale de filolog şi istoric, astfel că în deceniul opt al secolului trecut biblioteca sa se ridica la cifra impresionantă de 6-7000 de cărţi şi era una dintre cele mai faimoase din întreg sud-estul european. Nici un sacrificiu n-a fost evitat pentru aceasta şi corespondenţa de faţă e plină de astfel de dovezi.

Radu Boureanu şi Fănuş Neagu printre cărţi şi amintiri

Un număr de scrisori schimbate cu Academia Română ne dau detalii asupra raporturilor sale cu acest important for de cultură. Ales membru al ei încă din 1867, de la înfiinţare, când este rugat de Al. Roman ca nu cumva să lipsească de la adunarea de constituire, „ceea ce ar fi în detrimentul cauzei“, „rugându-vă a vă îndupleca, ba chiar de a vă lua cu sila - *sit venia verbo* - spre Bucureşti; căci după a mea părere şi a tuturor pricepătorilor, mai bine să rămână toţi ceilalţi ai noştri acasă (afară de dl.Bariţiu) şi să veniţi p.o.dvoastră, ca unul carele sunteţi mai la loc şi la înălţimea misiunei“, Cipariu a participat la acest eveniment, fiind ales ca vicepreşedinte al înaltului for, atribuindu-i-se în 1868 şi premiul pentru cea mai bună gramatică, în valoare de 300 de galbeni. Academia îi aprobă ca tipărirea acestei opere să aibă loc la Blaj, cerându-i-se doar 500 de exemplare pentru Societate. Aflăm apoi că în 1870 s-au repartizat literele pentru realizarea *Dicţionarului* Academiei, lui Cipariu revenindu-i de redactat litera T, dar lucrul s-a împotmolit după cum se ştie.

Din acelaşi volum aflăm apoi de legăturile cu Societatea germană pentru Orient (Deutsche Morgenlandische Gesellchaft) din Leipzig, al cărei membru a fost, trimiţându-i cărţile sale şi participând, uneori, la şedinţele ţinute de ea. La revista Societăţii, pe care am consultat-o şi noi, Cipariu n-a colaborat însă, dar a pregătit unele materiale pentru ea, ce ne-au rămas în manuscris. De remarcat este apoi rolul său în cadrul societăţii Astra şi, în general, în viaţa ştiinţifică a Transilvaniei, viaţă la care este invitat să participe, fie de către Muzeul Ardelean din Cluj, fie de Societatea pentru cunoaşterea patriei de la Sibiu, şi chiar de către guberniul Transilvaniei care, gândindu-se în 1860 la „tipărirea unui proiect pentru reglementarea ortografiei cu caractere latine“, se adresează lui Cipariu, invitându-l să formeze o comisie pentru dezbaterea acestui subiect. De asemenea, i se cer cărţi spre a fi expuse în expoziţiile de specialitate de la Viena sau de aiurea, e consultat mereu, ca principala somitate ştiinţifică românească, când este vorba de o decizie sau o propunere pe tărâm cultural şi ştiinţific. Această recunoaştere este unanimă şi vine atât din partea oficialilor, cât şi a colegilor, a prietenilor sau a restului intelectualităţii româneşti şi străine din Transilvania. Aşa, de pildă, atunci când se preconizează înfiinţarea societăţii Astra, George Bariţiu îi scria cu mândrie: „Toţi bărbaţii naţiunii caută acum la domnia ta şi aşteaptă ca să apuci conducerea în mâni şi să nu o mai lăsăm pe mâni de cârpaci“, la fel cum profesorul Simeon Mihali îi scria de la Craiova, în 1862:„Şi pe aici cei mai mulţi recunosc...cum că românii numai un filolog au până acum. Unii adaug şi pe Eliade, alţii pe Laurian“, dar cei mai mulţi aşteaptă doar de la el elaborarea gramaticii româneşti şi a ortografiei pe care limba noastră trebuie să o adopte. Tot lui i se adresa şi C.Hurmuzaki spre a-i propune realizarea unui dicţionar („Ce bine ar fi dacă aţi voi să completaţi minunatul dicţionariu al limbelor române, publicat de Diez de la Bonn, cu adăogirea cuvintelor limbei noastre, ca să amuţească toţi carii mai cutează a nega originea ei“) şi tot el se declară de partea sa în polemica iscată de T. Maiorescu: „Mi-a displăcut însă foarte mult uşiurătatea şi superficialitatea cu care s-a criticat sistemul domniei voastre în *Convorbirile literare* din Iaşi, unde autorul s-a ornat cu pene străine, compilând din Max-Muller, fără a arăta izvorul, vrute şi nevrute.“

Cipariu rămâne un îndreptar şi un sfătuitor nu numai pentru Bariţ în redactarea foilor sale, dar pentru majoritatea intelectualilor români din Transilvania. Se poate deduce acest lucru şi din parcurgerea corespondenţei cu Iacob Mureşanu, At. Şandor, A. Pumnul, Ioan Fekete-Negruţiu, Iosif Hodoş, Moise Sora Noac, Ioan Puşcariu şi alţi confraţi. Dacă Hasdeu şi Aron Pumnul îi solicită cărţi vechi şi manuscrise, Iacob Mureşanu îi cere cât mai repede o ortografie („Legionul de ortografii înfăţoşate în *Gazeta* mă silesc a vă ruga, ca pe un antesemnatar al literaturei noastre, ca să binevoiţi a ne împărtăşi părerile în privinţa ortografică şi de a da în public o temeinică ortografie, după care să urmeze toţi scriitorii cu litere. E vremea să se înfiripeze o dată şi ortografia, ce e rezervată dvoastră a o constata“) şi îi dă ştiri despre cenzura nemiloasă la care îi sunt supuse gazetele („Veţi fi auzit că fui condamnat la traducerea *Gazetei* pe germăneşte pentru poliţie“); At. Şandor îi comunică faptul că a tradus *Eneida* lui Vergiliu; Moise Sora Noac îi comunică şi el faptul că „în decursul a 9 erni am asudat pentru românizarea vergilianelor opuri“, trimiţându-i manuscrisul cu rugămintea de a-l publica; de la Simeon Ulpian aflăm că a scris o lucrare în versuri, *Pintea sau icoana iobăgiei din Ţara Haţegului*, pe care i-o trimite spre publicare etc.

Cele mai multe scrisori dau însă seama de rolul jucat de Cipariu în dezvoltarea învăţământului din Transilvania, prin punerea la dispoziţia şcolilor a cărţilor de şcoală necesare: abecedare, psaltiri, acatiste, gramatici etc. Îi sunt cerute şi până la 200 de bucăţi o dată, în multe şcoli româneşti neexistând manuale după care să înveţe copiii. În acelaşi timp, dascălii, preoţii şi funcţionarii din Ardeal îi comunică ştiri despre cărţile vechi depistate, despre antichităţi, monede sau orice alte obiecte care puteau servi trecutului nostru, prin trimiterea lor la Muzeul liceului din Blaj sau prin semnalările şi studiile pe care Cipariu le întreprindea. Este impresionant să constaţi câţi intelectuali ardeleni au luat parte la această nobilă muncă de depistare a cărţilor şi manuscriselor rămase uitate prin poduri şi biserici!

Nu în ultimul rând, numeroşi preopinenţi îi cer ajutor pentru studii şi continuarea cursurilor şcolare sau universitare. Astfel de cereri îi vin fie de la Cernăuţi (din partea lui Vasile Bumbac), fie de la Viena, de unde îi scria I.C. Drăgescu, fie de la Padova, unde învăţa Papiu Ilarian. Câteva texte sunt de-a dreptul impresionante pentru viaţa de privaţiuni şi lipsuri în care se zbătea tineretul şcolar de atunci şi de sacrificiile pe care familia lor trebuia să le facă pentru ca ei să poată urma şcoli înalte. Avea la îndemână şi exemplul lui Ioan Maiorescu, a cărui familie se lupta cu mari neajunsuri, şi pe care el, de departe, încearcă în parte să le astâmpere, prin banii trimişi vărului său, Cipariu, spre a fi daţi familiei de la Bucerdea Grânoasă. Avem apoi cazul lui Al. Papiu Ilarian, care îi mărturisea că a plecat la Viena cu 20 de coroane şi nu mai are bani pentru cvartir şi cărţi: „Dar apoi hainele! Cu cojocelul mieu nu mai îndrăzneam a eşi pe uliţă; provocam atenţia tuturor şvabilor asupra mea; dar apoi lemne de earnă; dar apoi şi mai cu seamă pânea de toate zilele“, ca apoi să declare: „sunt momente în care ar trebui să desperez, când eu aici *întâi* trebuie să-mi frământ capul azi şi mâne ce să mânânc şi apoi să mă socot azi şi mâne ce şi cum să învăţ“.

Marele merit al lui Cipariu e că i-a ajutat pe cât posibil pe aceşti tineri înzestraţi să înveţe, să-şi poată continua studiile, dându-le ajutoare sau obţinându-le câte un stipendiu, cum s-a întâmplat chiar şi cu Titu Maiorescu, în anii 1855 şi 1856, stipendiat de Blaj. Trecerea prin şcoli a multora era un adevărat chin din punct de vedere material şi Papiu o declară deschis: „am învăţat tot cu necaz, cu foame, cu sete şi cu lipsă mare“, ceea ce nu l-a împiedicat să nu persevereze, căci „După ce mai târziu mi-am câştigat conştienţa acelui scop, învăţam şi mai vârtos, numai pentru scopul acela, care este binele patriei şi naţiunei“.

Corespondenţa de faţă e delicioasă din alt punct de vedere. Suntem puşi la curent cu modul în care se scria atunci folosindu-se expresiile *mărimea tua, bonitate, videua* (văduva), *aclus* (inclus), *demandare* (cerere), *momentozitate, alegate, vectură* (transport) etc, încât nu putem să nu dăm dreptate lui T.Maiorescu atunci când a criticat această limbă rebarbativă. O notă bună prefeţei semnate de Liviu Botezan şi notelor care însoţesc scrisorile, cu unele mici corective (la I.C. Drăgescu „Contele Rosetti“ nu e C.A. Rosetti, ci Scarlat Rosetti etc.).

Mircea POPA

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Poeme de Mircea Micu

Rugăciune

Nu cred în Dumnezeu doar pentru mine.
De două mii de ani îl tot aştept
Şi mă revolt şi-l cert şi mi-e ruşine
Zicând că, uneori, e cam nedrept.
— Doamne, dacă exişti, apleacă-ţi pleoapa
Peste acest pământ frumos şi blând.
Ţine-l curat, împrospătează-i apa,
Că noi l-am ocrotit din vechi, plângând.
Fă, Doamne, să rămână cum îl ştim.
Strălucitor ca un ştergar de Paşti în soare,
Gură de rai, leagăn şi ţintirim
Fiindcă îl iubim cu disperare.
Doamne, dacă exişti, pogoară-ţi harul,
Nu ne lăsa pierduţi şi-ai nimănui,
Noi te-am slăvit şi ţi-am golit paharul
Nădejdilor, prin ani, cu gust sălciu.
Acum, când semnul urii ne desparte
În lumea asta transformată-n front,
Să nu faci ce-a făcut Pilat din Pont
Pentru trimisul tău cel fără moarte.

Risipire

Mă dau risipei lent, în doze mici,
Pradă nesăţioaselor furnici
Ce-mi înfăşoară trupul ca un bici.
Ce-a fost, e-nchis în ora de cleştar...
Am spart, cântând, pahar după pahar,
Tot învăţând să râd tăcut şi rar.
N-am fost în stare să urăsc nimic.
Sortit să mă-ntronez şi să abdic,
Să cad mereu şi iar să mă ridic.
Acum, mă duc încrâncenat şi straniu
Iradiat de propriu-mi uraniu
Purtând o lacrimă în loc de craniu.

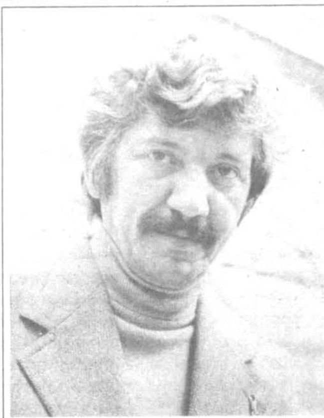
Derută

Nu mai cunosc pe nimeni şi clipele-s incerte,
Tot mai pierdut stau noaptea şi desluşesc la geam
Chipuri de prieteni palizi veniţi ca să mă certe
În somnul scurt şi negru, de mort, pe care-l am.
Mă plimb prin vălmăşagul oraşului isteric,
Mirat ca un călugăr care-a fugit din schit.
Mă simt bătrân cât Lumea, am fost cândva eteric
Şi tigru-am fost de ochii hăitaşilor râvnit
Un semn ciudat pluteşte în aer ca o cruce
Purtată în spinarea unui Iisus modern,
Mi-e silă şi mi-e frică, şi n-am unde mă duce
Şi între azi şi mâine nu ştiu ce să discern.
M-aş repezi acasă, dar casa-i o poveste,
Un număr vechi de tablă pe-o stradă-n cartier.
M-aş repezi la mama, dar mama nu mai este:
Ea s-a făcut mireasă şi s-a mutat în cer...

NICHITA

Dinspre Gheorghe Pituţ

Cum erai de tânăr
Şi de fluture
Cel care învaţă a zbura
Printre stele, şi ele să-şi scuture
Polenul pe monada ta.
Şi umblai printre noi
Ca un copil adulat,

Şi beam vodcă şi ne înjuram prieteneşte,
Nu ştiam că ascunzi
Sub fiecare omoplat
Aripi care creşteau îngereşte.
Când ţi-au ţâşnit de sub piele.
Ca nişte strigăte ce sângerează şi dor,
Ne-ai lăsat şi-ai plecat înspre stele
Aliniindu-te în fixitatea lor...

Avertisment

Tătucul mustăcios Stalin,
Cel care s-a spălat cu vodcă şi vin
Şi a devorat generali cu tot cu epoleţi,
Avea o vorbă foarte înţeleaptă, băieţi.
Zicea: strângeţi şurubul şi împuşcaţi culacii,
Mutaţi îngerii în iad şi în biserici dracii,
Ştergeţi tot ce-a fost, să nu rămână urmă,
Daţi speranţe celor mulţi, transformaţi-i în turmă,
Puneţi-i să vorbească aceeaşi limbă,
Şi minţiţi-i că totul, cu timpul, se schimbă.
Dar, luaţi aminte, voi, cu faţa ca o gutuie uscată
Să nu scumpiţi pâinea niciodată,
Nu scumpiţi pâinea, fiindcă grâul e sfânt
Şi făina lui ţine iluzia celor mulţi pe pământ.
Aşa a zis tătucul cu o înţelegere minimă,
Cel care a scumpit până şi gloanţele
Cu care şi-a împuşcat prietenii şi duşmanii în inimă...

Deznădejde

Sunt ca un hoţ într-un oraş pustiu.
Iubito, muzica e o insultă,
Taci, dacă poţi, şi mă ascultă
Să te convingi că sunt întreg şi viu.
M-am reîntors, ajută-mă să mor,
Acordă-mi doar durata unei nopţi.
Am fost, aici, cândva învingător,
Acum, e rândul tău s-arăţi ce poţi.
Nu-ţi cer nimic, nu te uita spre mine,
Fii trestia ce tremură uşor
Nădăjduind mereu spre înălţime.
Sunt ostenit. Ajută-mă să mor...

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

TEATRU

Cinci piese româneşti în premieră absolută

Anului pe care îl parcurgem – 1993 – brăilenii i-au acordat un statut sărbătoresc: e anul Jubileului, al aniversării celor 625 de ani de atestare a oraşului de pe Dunăre.

Calendarul festiv n-a putut omite, fireşte, nici manifestările teatrale. Ele au fost înmănunchiate într-o *Săptămână a teatrului românesc*. („Săptămâna", a inclus de fapt şi spectacolele Naţionalului bucureştean: *Paiaţa soseşte la timp,* scris de mult cunoscutul brăilean *Fănuş Neagu* – şi ca „excepţie de la regulă", „Medeea"). Titulatura însăşi, de *Săptămână a teatrului românesc,* merită din capul locului un salut. La urma urmei, câte dintre teatrele ţării pot anunţa că au în repertoriul unei stagiuni cinci piese cu texte autohtone – fiecare din ele fiind nici mai mult nici mai puţin decât *o premieră pe ţară?*

Teatrul brăilean oferă apoi plăcuta surpriză a „vasului comunicant" dintre scenă şi spectator. Sunt de fapt *doi* factori care concură la realizarea acestei „situaţii de excepţie", am putea să-i zicem, dacă e să ţinem seama de ruptura alarmantă dintre teatru şi publicul local, întâlnită în prea multe oraşe unde foste „teatre de stat" îşi continuă o supravieţuire dramatică. Unul din cei doi factori ţine de o „şansă". Celălalt însă, ţine de buna şi atenta îngrijire a acestei şanse. Şansa teatrului *Maria Filotti*, e aceea că oraşul şi-a format tradiţia unui public „fan" încă din vremea când el nu avea un teatru–„instituţie", ci doar o superbă clădire dotată cu sală şi scenă, ce putea găzdui desele turnee bucureştene.

Rămâne un motiv de studiu sociologic faptul că în acele oraşe în care pasiunea unei bune părţi a locuitorilor pentru teatru s-a cristalizat încă din vremea antebelică, tradiţia atunci întemeiată nu s-a destrămat, ci şi-a aflat un canal de perpetuare în ciuda mişcărilor permanente de populaţie. Această şansă e însă cultivată aci printr-o „diplomaţie de repertoriu" ce are în vedere „coarda specifică" de sensibilitate a spectatorului. Aveasta dovedeşte abilitate şi un soi de necesară „smerenie artistică". Actorul şi regizorul *George Motoi*, directorul actual al teatrului, tinde să lărgească, să facă mult mai elastic profilul instituţiei, faţă cu vechea şi „stricta" firmă de „teatru dramatic": comedia vecină *muzic-hall*-ului, recitativul poetic transpus în mijloace de „teatru total" fac casă bună cu tragedia istorică sau cu unele comedii de foarte actuală priză critică. La aceasta se adaugă un aspect de „pionierat": secătuit de cadre profesioniste, mai ales în ce priveşte tânăra generaţie de actori, scena e servită la acest capitol de studenţii şi studentele proaspetei facultăţi de actorie a oraşului – a cărei vechime este de abia... un an. Unii dintre ei au jucat însă şi mai înainte pe scena brăileană, au dobândit deja o experienţă. Ei acoperă principalele roluri de „juni" şi „june prime". Forţată în mod obiectiv să recurgă la studenţii *ei*, scena brăileană îi constrânge la o precipitată „probă a focului" şi, fireşte, la emulaţie. (Iniţiativa şi fermentul facultăţii de actorie aparţin de asemeni lui George Motoi – şef de catedră al disciplinei interpretative fiind cunoscutul om de teatru Victor Moldovan, pedagog de-a lungul multor ani la Institutul de artă teatrală din Bucureşti).

Nu am prins, din păcate, spectacolul cu *Pălăriile Doamnei Olga*, comedia lui Tudor Popescu despre unele realităţi „post-revoluţionare". Primul spectacol pe care l-am vizionat a fost tragedia istorică *Noaptea Brâncoveanului* – text semnat de un „debutant" deşi nu e vorba chiar de un tânăr: *Titu Constantin.* Autorul lucrează în presă, mai are, se pare, încercări de sertar, la piesa prezentă a lucrat mai mulţi ani, iar încercările de a o monta, în 1987 la Bucureşti, şi în 1988 la Craiova, s-au lovit de inerţia *cenzurii.* Ce trebuie neapărat să reţinem, e că pentru prima oară (dacă nu ne înşelăm) memoria istorică a *Brâncoveanului* pătrunde în dramaturgie – şi o dată intrată, ea propune dramaturgiei una dintre cele mai puternice personalităţi politice ale istoriei româneşti, cu valoare de emblemă universală. Figura lui Brâncoveanu e marcată de un *tragism absolut* şi de un *ethos* straniu.

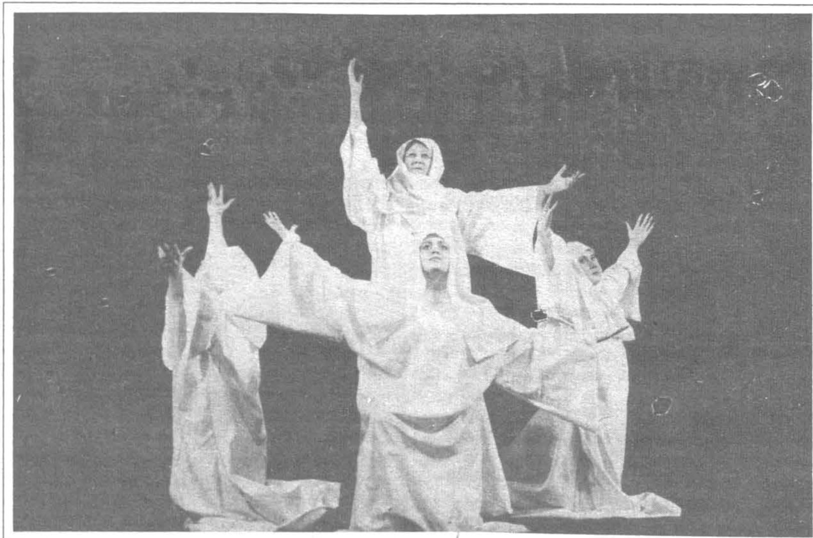
„Cursivul" piesei lui *Titu Constantin* e unul „clasic": urmăreşte întocmai şirul evenimentelor istorice, de la încercarea diplomatică a alianţelor la mazilirea Domnitorului la Constantinopol, de la presiunile pentru lepădarea de ortodoxism şi pentru *turcire,* până la condamnarea şi decapitarea lui şi a fiilor săi. Textul mizează însă pe o destul de bună economie a secvenţelor reprezentative, beneficiind de o tăietură promptă a replicii, aptă să bine-caracterizeze eroii. Aşezat în contextul vremii sale, Brâncoveanu e pus totodată într-o situaţie de exemplaritate supraistorică a *destinului* poporului pe care îl cârmuieşte: un popor aşezat în răscrucea intereselor marilor puteri. Modul său de a acţiona – sub presiunea marilor riscuri, dar întru unicul ideal (şi unica responsabilitate istorică) al (a) *neatârnării* – capătă reflexe de foarte acută *actualitate.* E partea cea mai valoroasă a piesei: aceea de a arăta un frământat cu putere de decizie rapidă şi un diplomat de clasă superioară, care doreşte să asigure ţării sale, din toate direcţiile, pacea necesară. A doua faţă a medaliei lui Brâncoveanu e cea supraumană: e neclintirea interioară survenită prin înfrânarea *Durerii;* e puterea biblicului *Avraam* de a-l jertfi pe fiul său lui Dumnezeu, atunci când acesta îl cere. Trebuie să mărturisim că, începând de aci, concentratul tragic al personajului e prea apăsat şi pierde ca *expresivitate artistică,* ca transmisie posibilă de tensiuni. Poate că aci se reclama o invenţie dramaturgică sub un anume unghi filozofic, care să re-elaboreze ceea ce, citit în Istorie, rămâne cutremurător, dar adus în scenă, capătă, peste virtualitatea cutremurătoare, şi oarecare tentă retorică. Alunecarea involuntară spre un tragism de *facto* uşor retoric s-a resimţit de altfel şi în interpretarea actorului *Gheorghe Moldovan,* căruia laconismul situaţiilor din ultima parte a piesei pare a-i fi strâmtorat posibilitatea de *a trăi* dimensiunea – aproape metafizică – a opţiunii sacrificiale. *George Motoi* – ca regizor – a folosit inspirat spaţiul de joc al întregii săli, obţinând o dinamică specială a planurilor de spectacol prin folosirea câtorva loji şi balcoane, acoperite de stindarde verzi, la fiecare apariţie a „insurecţiei" turce. Un *Mare Vizir* viclean, cinic, sarcastic, ni l-a pus remarcabil în lumină pe actorul *Bujor Macrin.* Reţinem contribuţiile susţinute ale lui *Mircea Valentin* (Hrisant Notara – patriarhul Constantinopolului), ale *Marilenei Negru* (Doamna Maria), jocul „pe muche" al lui *Zarcu Zane* (tânărul Cantacuzino), pe *Ioana Pânzaru* căutând tonurile dureroase şi ingenue.

În *Pâinea şi circul,* scriitorul *Aurel Storin* preia, într-o *Comedie 50% amestec,* deviza vechilor romani – *circul* reprezentând în piesa sa metafora creaţiei, a artei, a libertăţii de a visa universuri secunde. Ceea ce pentru romani se constituia ca o asociere emblematică a unui mod de existenţă, pentru contemporanii noştri marcaţi uneori până la dezintegrarea făpturii interioare de stâlcirea mentalităţii normale şi grija egocentrică, *pâinea şi circul* devine o asociere conflictuală: o antinomie între obstinaţia materialistă a producţiei pragmatice şi risscul înfrângerii acestei sfere exclusiviste. Acţiunea se petrece într-un circ al cărui director adjunct – fost „activist" – îşi păstrează şi îşi excerbează vechile metehne, grefate pe o funciară obtuzitate, pe obstinată autoritate dictatorială şi laşitate. Personajul e interpretat cu o bonomie a caricaturalului (în stilul Marin Moraru, dar păstrând proporţiile, nu chiar cu geniul truculent al acestuia) de *Florin Chirpac.* Directorul circului – tip inteligent şi omenos – e modulat dezinvolt de *George Toropoc.* În genere, distribuţia nu e egală în forţe: pe când *Florentina Popa* nu depăşeşte anumite rigidităţi, „dresoarea" *Giliola Coconcea* ne fulgeră de la prima apariţie printr-un temperament de mare vână dramatică. (O mai reţinem şi pe *Duţa Guruianu).*

Giliola Coconcea avea să ne reconfirme însă dezinvoltura, „flerul" scenei şi stăpânirea unei game întinse de mijloace necesare „actorului total", ea strălucind şi în celelalte două spectacole: *Infuzie de tinereţe* şi *O seară la Union.* Primul e un spectacol–*experiment*, a cărui ideie i-a fost inspirată „profesorului"– regizor *George Motoi* de „spectacolul" examenului de admitere la facultatea de actorie. Dintr-o înlănţuire de poeţi (Topârceanu, Minulescu, M.R. Paraschivescu, Arghezi, Caraion, Baranga, Vieru, A. Păunescu, Verona, V. Gibson şi Vanessa Radu, ea însăşi studentă şi interpretă), s-a alcătuit suita unor „micro-scenarii", într-un spectacol foarte apropiat de genul *muzic-hall*–ului. Toţi interpreţii trebuie să devină aci „actori totali", dovedind şi alte calităţi în afara aceleia de recitatori, iar prin aceasta recomandându-se în orizontul formativ specific al facultăţii brăilene de actorie. E un spectacol cu nerv tineresc, iar – la nivelul lui de structură – dacă nu am şti, am putea considera că e jucat de profesionişti şi nu de „ucenici".

Un spectacol de asemeni înrudit *music-hall*-ului e *O seară la Union*, unde „comperajul" caragialean alcătuit de *Liviu Dorneanu* nu se foloseşte numai de câteva din cunoscutele schiţe dramatizate, ci şi de fragmente din *O noapte furtunoasă* şi *O scrisoare pierdută,* „amestecate" într-un chip original, închipuind situaţii noi între personaje. În gura unora dintre acestea intră pasaje din articolele scrise de Caragiale. Ideea e foarte interesantă – dar mi se pare că n-a fost exploatată decât parţial: fulguraţia satirică se pierde, nu urmăreşte un fir anume, făcând loc prea des unor momente de pură gratuitate. (Ca şi cum Caragiale se încheagă şi se destramă în atmosfera euforică a celebrei grădini de vară). Pus în scenă de *Victor Moldovan,* spectacolul are vivacitate, atmosferă, culoare.

Scenograful *George Mosorescu* – care semnează şi celelalte spectacole – se remarcă printr-o manieră personală de a îmbina elementul opulent cu cel stilizat.

„Medeea" la Brăila

Jeana MORĂRESCU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ARTE PLASTICE

Culoare şi expresie

Aflată la puţină vreme de la absolvirea Academiei de artă, Florica Prevenda nu poate prezenta, de bună seamă , decât un palmares artistic relativ modest în evenimente. Ceea ce ne apare însă cu adevărat important pentru evoluţia sa de până acum, este seriozitatea cu care tânăra pictoriţă şi-a pregătit pentru fiecare apariţie în public, modul grav în care înţelege să-şi facă cunoscute demersurile creatoare. Aşa se face că lucrările sale au atras atenţia ori de câte ori au fost trimise la manifestări expoziţionale din ultimii ani. Un prim succes l-a înregistrat la Saloanele Moldovei (la inaugurarea lor în 1991, la Bacău) când artista, pe atunci încă o debutantă necunoscută, a primit Premiul I pentru pictură.

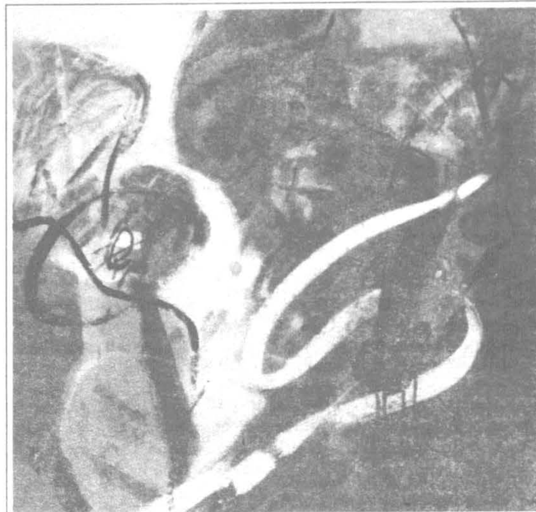
Remarcată în acelaşi timp de specialişti români şi străini, Florica Prevenda a fost invitată, cu câtava vreme în urmă, să participe la Simpozionul „Hinter den 7 Meeren" (Dincolo de şapte mări), desfăşurat la Wernigerode, în Germania. Iniţiat de doamna Ute Surowy, critic de artă, şi susţinut de autorităţile locale, Simpozionul din Wernigerode are prin concepţie o dimensiune europeană, oferind promisiunile unităţii şi ale creaţiei pe care arta le poartă în mod exemplar.După primele ediţii, experimentul cultural de la Wernigerode este considerat de toată lumea o izbândă, şi acum se caută posibile modalităţi de diversificare şi implicare în actualitate.

Lucrând alături de pictori, graficieni şi sculptori din Anglia, Franţa, Italia, Spania şi Germania, tânăra artistă din România a constituit o prezenţă picturală distinctă, în care se adună armonios datele propriei sale înzestrări cu aspiraţii ale tinerei generaţii de pictori din ţara noastră. Integrate în expoziţia de deschidere a Simpozionului (lucrări aduse de acasă) şi în expoziţia finală (lucrări realizate la faţa locului), tablourile Floricăi Prevenda urmează să fie prezentate, în aceeaşi companie internaţională, în mai multe oraşe germane, ceea ce, în fond, amplifică semnificaţiile şi funcţionalităţile simpozionului.

Făcând parte dintr-o generaţie de pictori ce nu cunoaşte complexele raportării la realităţile artistice ale trecutului, Florica Prevenda înţelege actul pictării şi opera rezultată ca expresie nemediată a universului său lăuntric. În acest univers, e adevărat, realitatea tangibilă îşi poate găsi unele reflexe, dar realul nu se află acolo pentru a fi descris, ci ca parte organică a viziunii picturale. Ceea ce în plan cognitiv se desemnează ca element de piesaj, în tabloul devenit secvenţă de limbaj, se încarcă de sarcini expresive noi, venind din spaţiul subiectiv. Topite în incandescenţa expresiei plastice, aluziile la aspectele vizibile dobândesc o condiţie abstractă, pentru a atinge pe această cale dimensiune concretă, identificabilă în câmpul ireductibil al expresiei artistice. Datorită unei astfel de situaţii, în pânzele sale nu asistăm la un conflict între tendinţele figurative şi nefigurative. Efluviile de culoare, purtate de energiile interioare, destramă numai în aparenţă formele. Ele nu anihilează principiile formale; dimpotrivă, acolo unde pândesc clişeele narativ-literare, aşază repere de la care poate începe o nouă construcţie plastică. Nu este vorba, deci, de un informal destructiv, diluvionar. Traseele dinamice nu transcriu gestul pur şi primar, ci mişcarea ca un principiu al devenirii cosmice.

Florica Preveda acreditează un anumit tip de expresionism care reintegrează subiectul lumii, regăsind premizele mai vechi ale expresionismului, dincolo chiar de tensiunile spre absolutizarea individului cu care operează transavangarda.

Constantin PRUT

MUZICA

La Filarmonica „George Enescu"

După un program dirijat de Cristian Mandeal şi dedicat organistului Nicolae Licareţ, cu ocazia împlinirii a 25 de ani de activitate în Filarmonica „George Enescu", concertele de săptămâna trecută l-au avut ca invitat pe dirijorul Horia Andreescu, fost şef de orchestră al instituţiei. Programul anunţa o reîntâlnire (cred că foarte aşteptată de public) cu pianistul Valentin Gheorghiu în *Concertul nr. 1* de Brahms; o indisponibilitate de ultimă oră, din motive de sănătate a făcut-o imposibilă. Probabil că mâine, la sala Radio, îl vom putea asculta pe artistul care a împlinit recent 65 de ani, fără îndoială - unul dintre marii pianişti contemporani.

Aşa încât de la un program Brahms - Musorgski - Ravel, dl. Horia Andreescu a rămas la o pitorească şi pasionantă incursiune în muzica rusească a secolului trecut, cu o fereastră lirică numită Franz Liszt. Două capodopere, fiecare în genul ei, au încadrat *Concertul pentru pian şi orchestră nr. 2 în La major* de Liszt, creaţie a anului 1848, cu un evident caracter poematic. El solicită o trăire interioară puternică şi un inventar bogat de mijloace de expresie, de la sonorităţile nostalgice la cele grandioase, impunătoare. Contrastele atît de puternice, trecerile neaşteptate de la o stare la alta, desfăşurarea vulcanică pe întreaga întindere a claviaturii, dialogul cu orchestra şi mai ales spectrul de culori presupun un nivel de expresivitate şi o fidelitate stilistică pe care solista serii, d-na Ştefania Jienescu,profesoară la Conservatorul din Padova, le-a avut în puţine momente. Interpretarea sa rămâne corectă şi atât; tuşeul comun, sunetele masive dar lipsite de personalitate, acordurile mult prea aspre, care îşi pierdeau muzicalitatea, au fost obstacole certe, făcând uneori de nerecunoscut un stil pianistic mult prea pretenţios. În mod sigur el depăşeşte posibilităţile interpretei, lipsită de expresie în pasajele tumultoase, rece, fără strălucire în evidenţierea elementelor melodice şi tratând totul în culori convenţionale.

Dar, trecând peste momentul concertistic, seara a fost admirabilă la Filarmonica „George Enescu", confirmând valoarea excepţională a dirijorului Horia Andreescu.. Programul s-a deschis cu uvertura la opera *Ruslan şi Liudmila* de Glinka, pagină de mare popularitate, cântată cu o sublimă dezinvoltură. În vâltoarea ritmului, a cascadei de accente imprimate orchestrei, dl. Horia Andreescu a păstrat individualitatea pregnantă şi frumuseţea fiecărui motiv, culoarea şi echilibrul fiecărei partide instrumentale (poate doar tema cântată de violoncele în registru acut ar fi trebuit să fie de la bun început mai înflăcărată, aşa cum de altfel s-a impus la reluare), ca şi atmosfera generală, de sinceritate a tratării subiectului de basm. Gestul dirijoral avea o dinamică la rândul ei de remarcabilă plasticitate, o putere de convingere uşor de verificat în elanul şi exactitatea ritmică a orchestrei. Plasticitate care, alături de rigoarea construcţiei şi fizionomia stilistică, a constituit principala calitate a interpretării suitei *Tablouri dintr-o expoziţie* de Musorgski - Ravel. De mult nu am mai ascultat o versiune atât de bună, realmente entuziasmantă prin simţul desăvârşit al proporţiilor, de la ansamblu la detaliu. Cred că dl. Horia Andreescu şi-a propus să vizualizeze - şi să convingă de caracterul vizual al imaginilor muzicale create de Musorgski (pentru pian) şi orchestrate spectaculos de Ravel. A reuşit pe deplin în toate cele zece tablouri ale suitei, legate prin tema conducătoare, a promenadei prin expoziţia pictorului V. Hartmann, temă care îşi modifică ea însăşi fizionomia la fiecare apariţie. Studiul foarte atent al acestui *caracter în mişcare*, subliniat cu atâta subtilitate de orchestraţia lui Ravel, i-a permis dirijorului o mobilitate a expresiei cu totul deosebită. Anunţate astfel, tablourile muzicale dobândeau parcă un plus de personalitate, de la grotescul aproape tragic al primului, *Gnomus*, la nostalgia rafinată a serenadei din *Vechiul castel*, ori la descripţia mişcării greoaie, cu sugestii epice, *Bydlo*, excelent cântată de tuba solistă. Portretistica din *Samuel* era tratată în tonuri hotărâte, pentru ca tablourile din final să ajungă la o tensiune paroxistică, fie în registrul funebru al *Catacombelor*, cu un cor de alămuri zguduitoare, fie în cel fantastic din *Baba Yaga* ori în apoteoza din *Marea poartă a Kievului*. Totul cu o expresivitate şi inspiraţie rarisime.

Costin TUCHILĂ

VIDEO-CINEMA

Căzând pradă yeno-dolarului

COME SEE THE PARADISE - producţia USA 1990. Cast tehnic: regie şi scenariu *Alan Parker*, imagine Michael Serezin, muzică Randy Edelman, montaj Gerry Hambling, interpreţi principali Dennis Quaid şi Tamlyn Tomita. Durată 133 minute.

Romancier, scenarist şi regizor, Alan Parker - alt exemplu de englez „acaparat" de Hollywood (născut la 14 februarie 1944 la Londra) - este deja „un nume" în cinematograful contemporan, unii filmologi vorbind chiar de un inconfundabil „stil Parker". Creaţiile sale au obţinut câteva premii Oscar şi alte prestigioase recompense internaţionale. Din filmografia Parker amintim: *Bugsy Malone*-1975 (debut), *Midnight Express*-1977, *Fame*-1979, *Shoot the Moon*-1981, *The Wall*-1989, *Birdy*-1984, *Angel Heart*-1986, *Mississippi Burning*-1988.

Scormonind arhivele, Parker a dat peste un episod extrem de interesant mai puţin cunoscut, din istoria USA, mai precis din perioada democraţiei rooseveltiene - deportarea (neconstiuţională!) în lagăre de concentrare situate în plin deşert a populaţiei americane de origine japoneză în timpul celui de al doilea război mondial. Cedând însă tentaţiei produsului superhollywoodian, autorul a transferat accentul din analitic în narativ, din sfera politicului şi social-psihologicului în planul sentimental înlăcrimatei melodrame, ceea ce a rezultat nefiind decât o banală saga romantică: doisprezece ani (1936-1948) din viaţa unui militant sindicalist, cu origini irlandeze.

Dorind să scape de turbulentul său trecut politic newyorkez, Jack McGurn (luat în serios doar de interpretul Dennis Quaid) ajunge la Los Angeles, unde găseşte de lucru ca proiecţionist într-un cinematograf de periferie, al cărui patron este un americano-japonez pe nume Kawamura. Se îndrăgosteşte de fiica patronului, dar cum bătrânul se împotriveşte cu înverşunare relaţiei, cei doi fug la Seattle, se căsătoresc, au o fetiţă şi... în acest moment se rupe armonia cuplului: pasiunea politică pulsează în venele lui Jack, participă la o serie de acţiuni sindicaliste în urma cărora este închis, soţia îl părăseşte, revenind, spăşită, în casa părintească. După atacul japonez de la Pearl Harbour, din ordinul lui Roosevelt, toţi americanii de origine japoneză sunt transferaţi intr-un lagăr de concentrare, destinat de „democraţia" USA. Aici îşi regăseşte Jack familia. Dar tot aici începe drama clanului Kawamura:un băiat se înrolează în US Army şi moare „*for God and Country*", altul devine un „*no no boy*", refuză să servească drapelul înstelat şi este „exportat" în Japonia. Bătrânul Kawamura, suspectat de conaţionali de a fi colaborat cu FBI, se îmbolnăveşte de „inimă rea" şi moare, bineînţeles, nu înainte de a-şi ierta fiica pentru „erezia" comisă (căsătoria cu americanul). Şi astfel, toate premisele interesante Alan Parker le îneacă în lacrimi: sindicalismul anilor '30, raporturile dintre americani şi a doua generaţie de japonezi născuţi în State (aşa-numiţii „*nisei*"), nostalgiile „patriotice" ale descendenţilor niponi, frământările şi divizările lor interne.

Un subiect interesant, dar, din păcate, Parker ratează ocazia unui film ce avea toate atuurile de a deveni „de referinţă". Se mai întâmplă, însă. Încă o menţiune:cronica politică notează că în '89, guvernul de la Washington a cerut scuze celor 130 de mii de japonezi deportaţi în '42, fiecare internat supravieţuitor primind o despăgubire în bani. E dificil să eludezi un „amănunt" extrem de relevant: capitalul nipon care patronează Wall Street-ul. Şi chiar Hollywood-ul.

Francesco GERARDI

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

SINE IRA ET STUDIO

Dumitru MICU

Poezia „dulcelui foc"

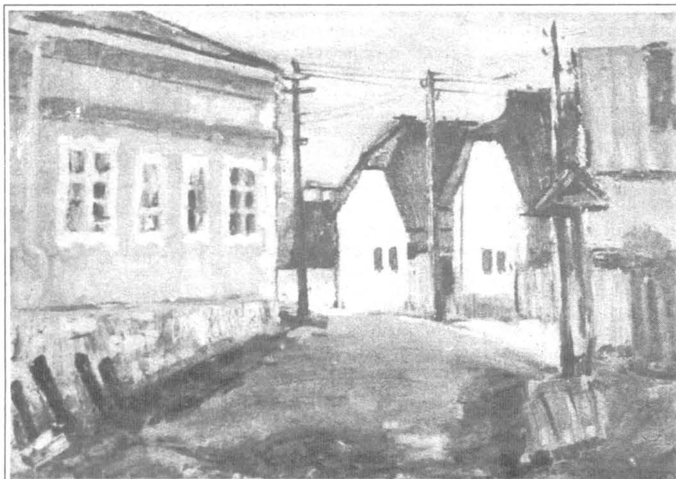
Până în această primăvară, cunoaşteam poezia Leonidei Lari doar din periodice moldovene, îndeosebi din *Literatura şi arta*, şi din culegerea colectivă editată de „Cartea românească" în 1987, *Constelaţia lirei*. Compactul volum selectiv, *Dulcele foc*, apărut în 1991 la „Univers", s-a epuizat fără a mi-l fi putut procura şi înainte de a-l fi văzut măcar. Abia anul acesta, în martie, impresionat de actul parlamentar de independenţă spirituală exemplară al poetei, m-am decis irevocabil a nu mai întârzia nici o clipă străbaterea unui cât mai întins spaţiu din opera unuia dintre cei mai vajnici exponenţi ai conştiinţei nu doar literare, ci naţionale în general, a românimii de peste Prut şi implicit de pe toată suprafaţa pământului.

Surpriza a fost de a descoperi în *Dulcele foc* atracţia autoarei spre poema de mare amploare romantică şi propensiunea ei spre lirismul contemplativ. Cu toată prezenţa şi în *Constelaţia lirei* a unei note de intimitate sobră, de tandreţe discretă, a unor tonalităţi meditative şi de confidenţă, consideram definitorie pentru poetica Leonidei Lari atitudinea ofensivă, dârză, polemică măcar la modul implicit, subtextual, precum cea dintr-un poem fără titlu ce exprimă, într-o insolită fuziune, setea de dragoste şi dorul de ducă:"... Apoi câteodată mă-nvăluie o sete/ De-a mă închide-n casă cu faţa la perete/ Şi stau, şi printre gene, ca printr-o pânză rară/ Îmi urmăresc lumina ce scapără, se zbate,/ Iradiind ba chipuri, ba flori însângerate,/ Ba o câmpie–ntinsă şi păsări care zboară// Ce har mi-a dat ursită şi mie pe pământ,/ Că pot găsi doar lacrimi şi nu găsesc cuvânt (...)?" Situarea polemică rămâne, nu-i vorbă, o invariantă a modului atitudinal propriu autoarei *Dulcelui foc*, însă sursa generativă cea mai adâncă şi permanentă a stărilor lirice pare a fi nevoia de vis. Nevoia de a visa cu ochii deschişi. Mai propriu, poate, ar fi a spune nevoia de reverie. Poeta îşi creează frecvent climate de ireal plauzibil, de miraculos parcă posibil cumva în orizontul lumii fenomenale, de fabulos verosimil. Mai adecvat spus, Leonida Lari nu cultivă fantasticul implantat în ilogic, imaginarul edificat de ea nu angajează aberantul, absurdul, teratologicul. Leonida Lari îşi procură un fantastic benign, de speţa celui inclus şi în folclorul autohton şi o face aproximativ la modul în care copiii îşi făuresc spaţii privilegiate cerând mamelor să le povestească basme sau, unii, imaginând ei înşişi experienţe şi aventuri ce implică doar supradimensionarea şi potenţarea componentelor realului, şi nu instalarea undeva cu totul în afara lui. Însăşi revelaţia vocaţiei sale lirice, avută de poetă la vârsta de doisprezece ani, s-a produs de altfel, cum aflăm din studiul introductiv al ediţiei semnate de Doina Uricaru, printr-o „obsesie a trandafirului", declarată în senzaţia puberală a viitoarei autoare a volumului *Mitul trandafirului* (1981) de a fi pătrunsă de o rază de aur. Atracţia către simbolica reveriei o atestă, prin înseşi titlurile lor, şi alte volume, nu numai de versuri: *Marele Vânt* (1979), *Insula de repaos* (1985), *Scoica solară* (1987). Cel de al doilea volum, dintre acestea din urmă, reuneşte basme propriu-zise, în proză. N-ar fi impropriu, în consecinţă, a considera că, în mai mare măsură decât versurile lui Coşbuc, poemele Leonidei Lari emană „din poveste". Cum se ştie, titlurile volumului coşbucian *Fire de tort* sunt distribuite în două cicluri: *Din viaţă* şi *Din poveste*. Tot astfel ar putea să-şi compartimenteze poeziile şi Leonida Lari: unele dintre acestea exprimă hotărât atitudini în faţa vieţii, a problematicii ei actuale, cele mai multe îşi transferă cititorii pe tărâmul „poveştii"!

Climatul poveştilor frecventate de sensibilitatea Leonidei Lari nu prea este însă coşbucian, de regulă, e mai curând eminescian.

Ca pentru toţi poeţii basarabeni în plină putere de creaţie, divinitatea tutelară e, şi pentru adoratoarea trandafirului, Mihai Eminescu. Prezenţă melică permanentă în stihurile poetei, împăratul ceresc al poeziei române e direct celebrat, într-o *Scrisoare* ce îi este adresată, iar poema ce încheie *Dulcele foc*, *Sybilla*, devine un fel de replică la *Luceafărul*. Structurată narativ, această compunere de proporţii debutează cu priveliştea unui tărâm feeric, locuit de „un neam stelar înaripat/ Ce nu vorbea-n cuvinte, ci-n imagini"; tărâm deşteptat în imaginaţia unui tânăr palid de o făptură înaripată „cu trup de luminoasă lavă", şi în care privitorul pe geam, spre luna tăiată în două de către o creangă de măr, are sentimentul de a identifica sensul însuşi al feminităţii. Cedând rugăminţilor tânărului de a nu-l părăsi, după ce îi stârnise inspiraţia, strania vizitatoare adoptă firea pământească. Luceafăr feminin, ea consimte să-şi fericească adoratul în chipul în care Hyperion credea cu neputinţă a o ferici pe Cătălina, şi iat-o, drept urmare, într-o situaţie ce o poate aminti pe a „heruvimului bolnav" arghezian. Deposedată de „starea ei stelară", femeia fără corp şi fără glas se vede trasă irezistibil în jos, corpul ei diafan capătă gravitate telurică. „Îngreuiată, ea cam jos zbura/ zdrelindu-se de ziduri şi de ramuri/ Şi în efortul ei non observa/ Mirate feţe alicind la geamuri// Voia să iasă-n liber câmp. Simţea:/ N-o mai ascultă trupul. Tot mai dură/ Gelatinoasa-i masă se răcea,/ De-acu aproape-i se usca în gură.// Vâsli din ce în ce mai greu suflând/ mai jos, şi tot mai jos, şi deodată// Stârci-n văzduh, de parcă ezitând,/ apoi căzu în ierbi ca săgetată". Involuţia nu-i însă ireversibilă. Ecouri ale tărâmului celest părăsit resuscită în memoria îngerului feminin căzut – şi: „Tot mai ades cădea-ntr-un fel de vis/ Cu mintea trează. Astfel nu o dată/ Noi viziuni în faţă-i s-au deschis/ Cu-o claritate nemaiîncercată". În cele din urmă se produce anamneza completă şi aceasta se transmite şi umanităţii de rând: „Vorbea în versuri Cei de-au ascultat/ Şi-au ascultat păstorii de la stână/ Ziceu că-i urmărea un dor ciudat/ Ce viaţa parcă le-o făcea mai plină". Femeia astrală îşi redobândeşte condiţia zeiască, imponderabilitatea, şi ea se înalţă la cer asemenea unei lumânări: „Şi iar un stâlp de dor o străbătu –/ Era cum s-ar deschide veche rană/ Şi corpul iar uşor i se făcu,/ Se sprijini de vânt precum o pană// Şi clar pluti peste un veac de fier,/ Peste o lume ce-o credea învinsă,/ Părea că dinspre glie înspre cer/ Se mişcă lin o lumânare aprinsă" În ascensiunea-i apoteotică, nemuritoarea scrie pe cer semne ce vor fi descifrate cândva de un semen al ei, terestru: „Ştia că peste timpuri un poet/ va desluşi ce scrie ea pe cer".

Sybilla e cea mai epică dintre construcţiile poetei. Celelalte, inclusiv aproape la fel de întinsa *Marele vânt*, cultivă preferenţial descripţia, meditaţia, discursul liric în genere. Alegorie a inspiraţiei, asemenea *Sybillei*, *Marele Vânt* bate ca un duh noaptea în geamul unei femei care îl invocă: „Stârni un tremur parcă-n încăpere/ Ruga femeii se-auzi mai clară,/ Păreri de rău pe loc îl încercară,/ De la pământ se smulse în tăcere/ Şi se-aruncă în caldul cer de vară// Dar nu plecă. – Drept, nu se-ntoarse-n pripă, / Trezi în nouri soli de prevestire,/ Apoi c-un fel de tângă şi răpire/ De sine,-ntră la ea şi într-o clipă/ Se risipi prin lucruri, – din iubire". Cele *Patru imnuri orfice*, de tonalitate rilkeană, sunt îmbibate de reflecţie: „Iată aşa dintr-o vreme în alta, într-una/ Spiritul nostru se plimbă pe pajişti de vise/ Şi permanent îşi doreşte o stare de aur/ Care se-amână, se-amână... Poeţi de cândva,/ Poate că voi, măcar voi veţi simţi bucuria/ De-a o avea chiar din clipa de cum v-aţi născut(...)" Reflecţia alimentează, de la sine înţeles, şi poezii de mici dimensiuni.

Cele mai lirice acorduri apar însă (ori, poate, sunt identificate mai ales acolo de sensibilitatea receptoare) în poemele de atmosferă, în special de atmosferă rurală, cu adieri de miresme pillatiene, ori cu ecouri de melos interiorizat blagian. Iată bunăoară, în *La sat*, un piesaj ce aduce întrucâtva aminte de „casa amintirii" din *Aci sosi pe vremuri*: „Căderea surdă-a ploii şi chipul tău de gând,/ Un râu de libertate sub lună delirând/ Şi dura nostalgie ce-aproape m-a învins/ În casa părintească, lângă un foc aprins./ Aşa de simple toate şi minunate-aşa / Încât îţi pare traiul un vis pe-această stea". În *Eterna* „vălurează" grâne ca în unele dintre idilele blagiene estivale: „Să vălureze grâul/ Către privirea noastră,/ Cum vălurează râul/ Spre marea lui albastră// Să iasă luna nouă/ Pe valea legănată/ Şi dragostea ca roua/ Să fie de curată". Indiferent de filiaţii, poezia Leonidei Lari se realizează în teritoriul autenticului lirism, îndeosebi atunci când adoptă motive şi mijloace expresive proprii modului tradiţional. *Autumnală* e un exemplu edificator: „Din deal se lasă toamna înspre sat/ Năvalnic, arzând verdele pe cale./ Un cocostârc rămas de cârd, a jale/ Se ghemuie în pene-nfrigurat// Prin arbori trece un vânt îmbătrânit/ Stingher cad frunze, una câte una/ Un nour supărat opreşte luna/ Să se străvadă-n lacul/ amorţit"

Preponderent contemplativă, atitudinea lirică se schimbă uneori în *Dulcele foc*, devenind nu o singură dată combativă la modul deznădăjduit, indignat, denunţător, sarcastic. „Povestea" din care creşte cântul poetei cu nume literar de zeu indic (potrivit specificării din studiul introductiv, Leonida Lari e apelativul divinităţii cuvântului) include o cântare a pătimirii noastre mai explicit acuzatoare decât cea înălţată de Goga. Opresiunea exercitată de ocupanţi asupra băştinaşilor ţinutului românesc de peste Prut, politica de deznaţionalizare dusă în numele unui fals internaţionalism sunt veştejite în termeni direcţi, fără menajamente: „Un blând neam de oameni este pus pe cruce/ Pentru adevăr". „Pângărit e totul: legea, limba, locul,/ Ne-a-ndrăgit durerea, ne-a uitat norocul/ Din strămoşi în fii./ Dragostea de ţară între aste maluri,/ Setea de dreptate şi de idealuri/ Zac în puşcării" *(La noi)*. „Ah, străinii toate le-au întors pe dos,/ Ne înstrăinară şi de-al nostru os// Şi în adunare şi-n lăcaş creştin/ Blestemat e însuşi numele român// Rupţi de mama care ieri ne-a alăptat,/ Cică de noi singuri ne-am eliberat// Ce eliberare! - un întreg calvar/ De români sunt pline gropile de var// Ce eliberare! ani de ani în şir/ Semănat cu oase-i drumul spre Sibir" *(Istorie)*. Înrobirea neamului nu s-ar fi putut menţine, desigur, fără complicitatea cozilor de topor din chiar propriile sale rânduri şi, consecutiv, ura şi dispreţul poetei îi pecetluiesc şi pe ei, la fel de implacabil ca pe invadatorii pământului străbun. Vânzătorii sunt, în reprezentarea ei, tot atât de abjecţi precum străinii fără suflet, şi unii şi alţii fiind întrupări ale diavoliei: „Iar ticăloşii-s peste tot la fel/ Precum acasă şi-n străinătate,/ Pot rupe şi tradiţii şi drapel./ Diavolul n-are naţionalitate"*(Târg)*.

Acestea sunt cele mai frecvente şi reprezentative tonuri ale vocii poetei născute în 1949 într-un sat (Bursuceni) din judeţul Bălţi, devenită unul dintre cei mai curajoşi luptători pentru cauza naţională a românilor basarabeni. Întotdeauna poetă a întregului neam românesc, Leonida Lari este, din toamna trecută, şi reprezentanta a naţiunii în Parlamentul României. În această calitate conştiinţa ei a oferit, prin neacceptarea servituţii faţă de un partid sau o coaliţie de partide, întregii suflări româneşti un magnific exemplu de civism luminat, de patriotism autentic.

Poezia elevilor

VISUL

Aşa cum vântul se strecoară
Pe urme vagi de căprioară,
Aşa aş vrea să mă strecor şi eu
În apa sufletului tău.
Ajuns acolo mi-aş aşterne
O mică Arcă din a tale gene,
Şi-aş adormi pe valuri suple de fiori
Şi-aş vrea să nu mai mori!

Te rog, mai lasă Edenul să aştepte!
Mai vreau să mângâi ale tale plete!
Să simt mătasea mătăsii de porumb,
Să stau pe-al lacrimilor prund,
La soarele tristeţii tale
Şi să-ţi simt pielea tot mai moale...
Acum când totul mi se pare-un vis,
Te rog să nu te duci în Paradis!

Costin ILIE, clasa a VIII-a,
Comuna Prundu

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Acad. Radu P. VOINEA

Mari profesori despre profesorii lor (II)

Directorul liceului, profesorul de științe naturale Ion Ionescu-Argetoaia ne-a predat zoologia, botanica, anatomia și fiziologia omului și parțial geologia, acest curs fiind completat de profesorul Rîncu. Doctor în științe geologice, Ion Ionescu-Argetoaia a renunțat la o strălucită carieră universitară pentru a se dedica trup și suflet Liceului „Frații Buzești", a cărui clădire s-a ridicat așa cum am mai arătat, prin stăruința sa, a preotului Marghescu și a Profesorului Duțulescu. Profesorul Ion Ionescu-Argetoaia, mulți ani director al liceului, a avut și meritul de a fi înființat un frumos muzeu de științe naturale la ultimul etaj al liceului.

La matematică l-am avut profesor pe Cornel Georgescu. Absolvent al facultății de matematică a Universității din București ca șef de promoție, promoție din care făcea parte Dan Barbilian, matematician și scriitor cunoscut sub pseudonimul de Ion Barbu, profesorul Cornel Georgescu a renunțat și el la o posibilă carieră universitară pentru a se dedica trup și suflet liceului nostru, fiind ani îndelungați subdirector și pentru o perioadă scurtă și director al liceului. El mi-a insuflat dragostea pentru matematici și m-a luat colaborator la pagina matematică a revistei FOR. Îmi amintesc și acum cât eram de nedumerit în clasa a doua (clasa a VI-a de astăzi) când ni se cerea să demonstrăm că diagonalele unui dreptunghi sunt egale. De ce era nevoie să demonstrăm că doar se vedea că sunt egale? De la dânsul am învățat atunci să mă întreb „de ce"? Și nu vă pot spune câte satisfacții mi-a produs această întrebare, bineînțeles în domeniul matematicii și al fizicii. În alte domenii, și mai ales în ultimii ani, și uneori chiar azi, această întrebare mi-a dat, de ce să n-o mărturisesc, dureri de cap. Cornel Georgescu a fost în ultimii ani ai vieții președintele filialei Craiova a Societății de Științe Matematice.

Fizica și chimia ne-au fost predate de profesorul Constantin Gh. Brădețeanu, autor al unor excelente manuale, care, vorbindu-ne de energia atomică, ne spunea profetic că nu e departe momentul când directorul întreprinderii va veni cu combustibilul în buzunarul de la vestă. În ultimii ani ne-a predat fizica Popescu–Stoina, pe care-l poreclisem „Bisturiu" pentru că ne amenința adesea că, dacă nu învățăm, ne „rade cu bisturiul". O mențiune deosebită trebuie să fac profesorilor mei de istorie, doi, pe care-i chema Costescu, și pe care noi îi deosebeam numindu-i „Costescu cel tânăr", proaspăt absolvent al facultății, și „Costescu cel bătrân", om cu părul alb, autor de manuale de liceu, apoi pe profesorul Alexandru N. Papagheorghe și în ultimul an, pe doamna Aurelia Zucca. Profesorul Papagheorghe reușea să ne înflăcăreze, să ne cultive sentimentul patriotic, dragostea de istoria poporului nostru. El ne spunea adesea: „Cine nu-și cunoaște țeara și trecutul ei, geaba face umbră pământului". Ni se preda acest curs de istorie în perioada neagră a ultimatului sovietic, în urma căruia pierdusem Basarabia și Bucovina de nord, și a Dictatului de la Viena, în urma căruia pierdusem nordul Transilvaniei. Profesorul Papagheorghe ne-a insuflat credința nestrămutată că dreptatea va învinge, că acei ce nesocotesc istoria și consideră tratatele de pace ca simple petece de hârtie vor fi pedepsiți de istorie. Și atunci aveam nevoie, aveam mare nevoie de această credință.

La geografie, profesorul Constantin Scutașu, cu exigența cuvenită, dar și cu o ușoară ironie la adresa celor care nu se oboseau prea mult să învețe, îi întreba de ce nu și-au ales o altă meserie, de exemplu pe cea de păstor, care nu cere un efort intelectual deosebit, aceasta după ce afla în prealabil de la elevi că părinții lor posedau oi.

Profesorul Mihai Rădescu ne-a predat muzica și în același timp dirija și corul liceului. În programele artistice corul liceului se manifesta de regulă prin cântece patriotice și folclorice, printre care și „Haz de necaz" (Colea-n vale, la fântână/ Plânge Leana și suspină/ C-a scăpat salba-n fântână/ Ha! Ha! Ha! Ha!).

Profesorul Mihail Gelep ne-a predat desenul. Ceea ce am deprins de la dânsul și mi-a fost de mare folos în Politehnică și după aceea și în viață a fost simțul proporțiilor. Îmi amintesc cum întindeam mâna în care aveam un creion și, vizând obiectul pe care doream să-l desenez, apreciam, mișcând degetul pe creion, proporțiile sale.

Și „last but not least", cum spune englezul (ultimul, dar nu cel de pe urmă) profesorul meu de educație fizică, Marcel Stahie, care, o dată cu executarea corectă a mișcărilor fizice, ne-a insuflat și spiritul de disciplină, o veritabilă educație a voinței. De aceea, la reprizele sportive care aveau loc în fiecare an la 8 iunie în cinstea regelui, prilejuri de întreceri între diferitele licee din Craiova și îndeosebi între Liceul „Frații Buzești", Colegiul Carol I și Liceul Militar, ieșea întotdeauna în evidență superioritatea executării mișcărilor ritmice de către elevii liceului nostru. Iar noi, după terminarea festivității sportive, ne adunam în jurul profesorului nostru și îi scandam satisfăcuți: „Foaie verde razachie/ Trăiască domnul Stahie!"

Ultimii ani de studii au fost triști. Începuse războiul mondial. Cadrele didactice și elevii liceului nostru fusesem dislocați la liceul comercial Gheorghe Chițu (astăzi Facultatea de medicină). Făceam cursuri după amiază. De la ferestrele liceului comercial priveam cum treceau pe Calea Unirii în jos îndreptându-se spre Bechet și de acolo, prin Bulgaria, spre Grecia, trupele germane îmbrăcate în uniformele lor gri. Ne prevenise profesorul de istorie, „Costescu cel bătrân", când ne vorbise de cavalerii teutoni din evul mediu: „O să-i vedeți curând trecând pe străzile Craiovei". Și a avut dreptate. A urmat ultimatumul sovietic privind Basarabia și Bucovina de Nord, apoi Dictatul de la Viena, cedarea Ardealului de Nord, abdicarea regelui Carol al II-lea, perioada de tristă amintire a legionarilor, asasinarea lui Iorga și Madgearu. Câțiva au protestat, printre care și fratele meu. A fost destituit din funcția de șef al anului, în fața studenților întregului liceu. Tata, îngrijorat, a venit la școală să vadă dacă vor fi și alte urmări, dar directorul de atunci al liceului l-a liniștit: „Știm că Dinu Voinea (fratele meu) e băiat foarte bun. Nu va mai păți nimic altceva în afară de destituirea din calitatea de șef al anului, dar să-și bage mințile în cap". A urmat reprimarea rebeliunii legionare, apoi intrarea României în război, în iunie 1941. Atunci am susținut și bacalaureatul. Am dat lucrări scrise la matematică, limba română și limba franceză, și examen oral la: matematică, limba română, limba franceză, fizică, istorie, geografie și filozofie. La comisia de la liceul nostru susțineau bacalaureatul și absolvenții altor licee. Comisia era prezidată de un profesor universitar și era formată în majoritate din profesori de la alte licee. Îmi amintesc și astăzi cu plăcere de concluziile președintelui comisiei: „Elevii de la Liceul „Frații Buzești", în comparație cu cei de la celelalte licee, s-au prezentat excelent, ca un munte în mijlocul unei câmpii". A fost un prilej în plus de mândrie că am fost și eu elev al acestui prestigios liceu.

La 16 octombrie 1941, când după lupte crâncene, cu grele jertfe, trupele române intrau în Odessa, eu susțineam proba scrisă de fizică, prima probă la concursul de admitere la Politehnica din București...

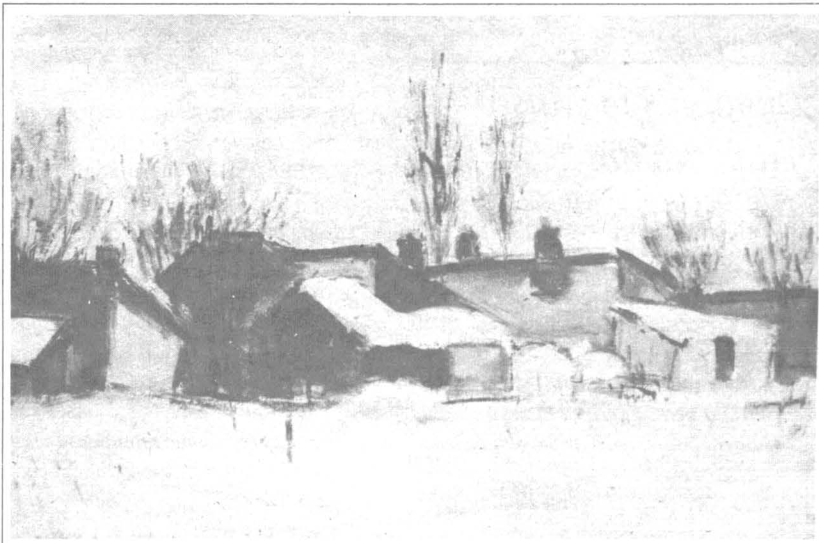
După aceea, am mai revenit în Craiova în vacanțe. Parcurgând Calea Unii întâlneam foști colegi, prieteni, cunoscuți. An de an însă, numărul lor scădea, pentru că, după un timp, să parcurg Calea Unirii de două ori, de trei ori, în sus și în jos, fără să întâlnesc pe nimeni cunoscut. Încercam un neplăcut sentiment al înstrăinării. Orașul patriarhal al copilăriei mele făcea, încet, încet, loc unui oraș industrializat, agitat. Îmi întâlneam părinții. Cu trecerea timpului, nu i-am mai întâlnit nici pe ei. Promoția noastră de absolvenți ai liceului, din anul 1941, ne-am revăzut cu mare regularitate, din 5 în 5 ani. La întâlnirile noastre participau și foștii noștri profesori. Și numărul lor a început să scadă. Ultima oară ne-am întâlnit anul trecut, în luna septembrie, când s-au împlinit 50 de ani de la absolvire. N-a mai fost prezent nici unul dintre foștii noștri profesori. Cincizeci de ani? Doamne, când au trecut 50 de ani? Parcă a fost ieri. Privind în urmă la drumul parcurs, încerc un sentiment de nostalgie, dar și profundă recunoștință față de liceul care m-a educat în spiritul urmării în viață a unui drum drept în profesiunea pe care mi-am ales-o, aceea de inginer și de cadru didactic la Politehnica din București, drum de la care nu m-am abătut și care mi-a dat poate mai puține satisfacții materiale, în schimb, foarte mari satisfacții sufletești. În acest sens, aș dori să adresez elevilor de astăzi ai Liceului „Frații Buzești" un îndemn asemănător. Și pentru că, cuvintele mele, poate, nu vor fi atât de meșteșugite pe cât aș dori, vă rog să-mi permiteți să citez pe cele ale marelui nostru filolog, Sextil Pușcariu, care se adresa în anii '30, în calitate de rector al Universității din Cluj, astfel studenților de atunci: „Nenumărate vor fi ispitele care vă vor chema în toate părțile ca să părăsiți drumul spinos al stăruinței, nenumărate mai ales în aceste vremuri bântuite de lăcomia de situații și de bani, atât de ușor de câștigat în dezordinea ce ne-a rămas după război și care va mai dăinui în lumea întreagă ani de-a rândul. Dacă în inima voastră este însă dorul de a dezrobi adevărul din cătușele întunericului spre a-l da strălucitor omenirii, fiți tari ca Făt Frumos și rămâneți cu ochii ațintiți spre ținta finală".

Cu aceste cuvinte ale lui Sextil Pușcariu mi-am început anul acesta cursul de Mecanică.

Pentru mine este și va fi întotdeauna o mândrie că am fost și eu unul dintre elevii acestui prestigios liceu care se numește „Frații Buzești", căruia îi urez un drum mereu ascendent, iar cadrelor didactice și elevilor lui, noi și mari succese în cea mai nobilă și mai frumoasă activitate, activitatea didactică, aceea de făurire de caractere, de suflete, *de oameni* în adevăratul înțeles al cuvântului!

Vivat! Crescat! Floreat!

31 octombrie 1992, Craiova

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Doi poeţi suedezi

Tomas TRANSTRÖMER

Din iulie 1990

Era la o înmormântare
şi simţeam că mortul
îmi citea gândurile
mai bine chiar decât mine.

Orga a tăcut, păsările au început
să cânte.
Groapa învăluită de soare.
Vocea prietenului amuţită
îndărătul minutelor.

Am pornit-o spre casă la volan,
ghicit
de strălucirea zilei de vară,
de ploaie şi de linişte,
ghicit de razele lunii.

Trei strofe

I

Cavalerul şi soţia lui
Împietriţi, dar fericiţi
pe un capac de coşciug zburător
înafara timpului

II

Isus arată o monedă
cu Tiberius în profil,
un profil lipsit de dragoste,
autoritatea pusă în circulaţie.

III

O sabie curgătoare
retează amintirile.
În pământ ruginesc
trompete şi centiroane.
iulie 1991

Călătorie nocturnă

Forfoteşte sub noi. Trenurile
aleargă.
Hotelul Astoria se zguduie.
Un pahar cu apă la marginea
patului
străluceşte în tunele.

A visat că era prizonier în
Svalbard.
Planeta se învârtea vuind.
Ochi scânteietori scrutau gheţurile.
Frumuseţea miracolelor era aievea.

Kjell ESPMARK

Duminică la Museo Frida Kahlo

După toate câte s-au întâmplat, casa este
închisă:
un vis comunist în zdrenţe
este restaurat acolo, înăuntru, sub
supravegherea
fostului locatar Troţki.

Am obţinut permisiunea să facem o vizită,
dar suntem întâmpinaţi de un ochi de lemn
suspicios
în gaura din poarta cea verde de la intrare:
„Doar aţi mai fost pe aici de curând".

Suntem lăsaţi s-aşteptăm, în timp ce paznicul
se consultă
cu mai marii săi. Un colibri aşteaptă cu noi,
un popas în zboru-i de căutări: ca şi timpul
el suge mierea din chiar miezul pietrei.
Deasupra zidului se înalţă frunzele cenuşii
lumii.

În cele din urmă ni se permite o repetare.
Există semne c-am mai trecut pe-aici,
deşi nici unul din noi nu-şi mai aduce aminte -
urmele călcâielor mele în nisip,
numele noastre albite în cartea de oaspeţi şi ea
din lemn.
Iar Tata Kahlo, fotograful din ramă,
ne priveşte cu faţa-i perfect conturată;
de ore în şir aparatul lui de fotografiat
urmăreşte
profilul meu răsucit,
pe care numai filmul lui sensibil îl poate vedea.

Iată cârjele Fridei şi corsetul de fier.
Şi cadavrul de copil lângă mama-i zdrobită.
Ce revizie contabilă minuţioasă mai facem:
tuburi de vopsea, cuie, extaze şi bacşişuri!
Ea a luat lecţii de la Neînduplecatul Contabil
Stalin, reazemul de oţel al unei lumi rănite.
Oare nu vede: uriaşul lui cap
răsucit, privind chiorâş la micuţul ei,
şi-a pierdut în mod fatal orice zâmbet!
Mâna sugrumă pasărea-n zbor.

Şi iată-le apoi pe cele două Fride.
(Cea care-şi caută sora secretă
trebuie să găsească magazinul cu lapte
care se deschide înspre măruntaiele pământului)
O arteră merge de la o inimă
la cealaltă:
acestea două au un sistem comun de circulaţie!

La ce se putea aştepta Diego?

„Iubita mea care te naşti în fiecare oră,
numai eu îţi pot da ceea ce tu deja ai".

„O ştiu prea bine. O singură inimă.
dar două feţe chinuite.
Una a fost aici de curând,
cealaltă tocmai a sosit.
(Iar cel ce-şi caută jumătatea răsucită
nu poate să nu găsească uşa trivială).

Troţki se-ntoarce, trăgând după el cele două
scaune
pe care le furase pe când cu mutatul.
Nici că-i pasă că sunt aşa de soioase.
El cere istoriei doar un mic retuş
Ca să-şi transforme Visu-n realitate.

Ultimele nu sunt scheletele populare,
întemniţate într-un soi de mazurcă.
Ultima este broasca ţestoasă de mare
care înoată agale prin secole
şi care zăboveşte totuşi în camera aceasta.
A început să se descompună din cauza a tot
ce-a văzut.

Traduceri de Dan SHAFRAN

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro